

SZOLNOKI FŐISKOLA
Műszaki és Agrárgazdálkodási Intézet
Agrár és Vidékfejlesztési Tanszék

Helyi termékek piacnövelési lehetőségei Tiszaföldváron

Készítette:

Barcza Gábor

Konzulens:

Dr. Bakos Béláné, mestertanár

SZOLNOK

2013

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS.....	2
1. IRODALMI FELDOLGOZÁS	3
1.1. A fenntartható fejlődés.....	8
1.2. A vidéki turizmus formái	9
1.3. Direktmarketing , a magyar vidék termékeinek közvetlen értékesítése	11
1.4. Tiszaöldvár elhelyezkedése , természeti és demográfiai viszonyai.....	12
1.4.1. Éghajlat	13
1.4.2. Domborzat	14
1.4.3. Talaj	15
1.4.4. Vízrajz.....	16
1.4.5. Növény- és állatvilág.....	16
1.4.6. Népeség.....	17
2. ANYAG ÉS MÓDSZER	18
3. VIZSGÁLT TERÜLETEK.....	19
3.1. Tiszaöldvár gazdasági élete.....	19
3.1.1. Tiszaöldvár mezőgazdasága	19
3.1.2. A szőlőtermesztés története a településen	21
3.1.3. Kereskedelem, vendéglátás.....	22
3.1.4. Ipar.....	23
3.2. A termelői fórum tapasztalatai	23
3.3. Helyi termelők vására	26
3.4. Interjú	28
3.5. Testvérvárosi tapasztalatok Németországban	29
3.6. Tiszaöldvár megoldandó problémái	31
4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK.....	33
4.1. Mezőgazdasági termelés	33
4.2. Agrárpiac, a helyi termékek piacnövelése	35
4.3. Agroturizmus.....	40
4.4. Partnerlista.....	43
4.5. Analízis	43
4.6. Program értékelése	45
4.7. A projekt további fejlesztésének lehetőségei	46
5. ÖSSZEGZÉS.....	47
Felhasznált irodalom:	49

*„A vidékfejlesztéshez nem csak népességmegtartó képességre van szükség, hanem
képességmegtartó népességre is.”*

(Kemény Bertalan)

BEVEZETÉS

Többen megkérdezték már tőlem, miért is kötődöm én oly erősen Tiszaföldvárhoz, hogy a történetét is kutatom, és még a dolgozataimat is róla írom. **Azért mert ezer szállal kötődöm hozzá.** Itt születtem én is, sőt a felmenőim is, egészen a dédszüleimig bezárólag. Őseim 1803-ban költöztek Nagyrévről Tiszaföldvára. Azért jöttek ide, mert itt reméltek boldogulást és hosszú távú megélhetést. Itt is nőttem fel, itt alapítottam családot, itt képzelem el a jövőmet is. Emlékeim között elevenen él az 1970-es évek végén még virágzó homoki szőlő,- gyümölcs-, és kertkultúra, a két-, sőt háromszintű (köztes) szőlőművelés. Voltak felvásárló telepek, szeszfőzdék, borforgalmi vállalat és óriási heti piacok. Nagyapámmal gyakran kijártam a szőlőbe ahol a mindig szezonálisan aktuális munkákat végeztük el. Este munka után felgereblyéztük a mezsgyét, hogy a csősz lássa, ha valaki illetéktelen, éjszaka arra tévedne. A szomszédok jó viszonyt ápoltak egymással, kicserélték egymással tapasztalataikat és a termékeiket. Nem jártak zöldségeshez - talán nem is volt akkor-, hiszen mindent megtermeltek, vagy árucsere útján beszerezték. Nem gyakran jártak húsboltba, minden portán voltak jószágok, saját szükségletre, illetve értékesítésre. Takaros, rendezett porták voltak ezen a területen. Napjainkra ez a „tündérkert” eltűnt. Nagyapám és kortársai sajnos már elmentek, a betelepülők pedig nem becsülik a földet, a természetet. Sokszor elgondolkodom azon, vajon ha nagyapám és az ő kortársai látnák a mai állapotokat, mit mondanának? Valószínűleg csalódottak lennének, és elkeseredettek. Látnák az összedőlt „gunyhókat”, a gyomos és gazos műveletlen területeket, látnák a termőföldet nem tisztelő betelepülőket, a homokbányáinkat szeméttel megtöltöket, a bezárt felvásárló telepeket, a szétrombolt, nagy múltú borforgalmi üzemet, az ismeretlen eredetű hústermékeket, a külföldről ide hozott génkezelt zöldségféléket, és még hosszan sorolhatnám. **Szeretném megmutatni, hogy van ki út, ebből a reménytelennek látszó helyzetből. Mindig is érdekelt a múlt, a történelem, ezért már lassan egy évtizede foglalkozom lakóhelyem, Tiszaföldvár helytörténetével. Ezért választottam dolgozatom témájaként a település fejlesztésének lehetőségét. Úgy vélem, hogy elég jól ismerem ahhoz a város múltját és jelenét, hogy alapom legyen a jövő felvázolására.**

Megoldást szeretnék találni a nem új keletű, esetenként több évtizedes problémák megoldására. **A legfontosabb megoldandó feladatok a következők: népességmegtartás, a munkanélküliség csökkentése, a helyi értékek és termékek megőrzése, táj rehabilitáció, a település általános kulturális és gazdasági fejlesztése.**

Nagy kihívást jelent a település speciális helyzete. A település jogilag húsz éve város, de a város belterülete kivételével nagyon is falusias jellegű, különös tekintettel a déli része: Ószőlő és Homok. A déli területre koncentrálok első sorban, hiszen témánk szempontjából a településnek ez a része a fontos. Itt vannak a lehetőségek is és a gondok is. Úgymint: zavaros tulajdoni viszonyok, elhanyagolt műveletlen területek, tájsebek (elhagyott homokbányák), magas számú képzetlen bevándorló lakosság.

Dolgozatom célja, megoldást találni arra, hogyan és miként alakulhat ki településünkön az agroturizmus, hogyan lehet növelni a helyi termékek értékesítési potenciálját, miként kell és lehet a területrendezést végrehajtani.

Magyarországon a gazdasági fejlődés területi egyenlőtlenségei, egyes vidéki területek elszegényedését, leszakadását eredményezték. Ez a folyamat esetünkben is igaz, hiszen 1950-ben megszűnt Tiszaöldvárnak a járási központi státusza. Ugyanebben az évben önálló településsé vált Martfű, amely addig Tiszaöldvár része volt. Martfű tovább iparosodott, a térség legnagyobb települése pedig itt maradt ipar nélkül, státusz nélkül, magára hagyottan.

Európa nyugati felében már évtizedekkel ezelőtt felismerték a vidéki térségek hanyatlásának veszélyeit, célokat fogalmaztak meg ezekkel kapcsolatban, és létrehozták a problémakezelés eszköz- és intézményrendszerét. Munkám során ismertetem néhány Európai ország gyakorlatát, felvázolom a hazai fejlesztési folyamatokat és egyes problémákat is. **Ezen túlmenően elemzem a település jelenlegi gazdasági, társadalmi helyzetét, ismertetem ennek történelmi előzményeit, megvizsgálom a helyi termelők jelenlegi pozícióját és javaslatot teszek a fejlesztésre.**

1. IRODALMI FELDOLGOZÁS

Madarász Imre szerint a világ egyetlen holisztikus egység, melynek részei összefüggenek, és kölcsönös kapcsolatban állnak egymással. Bármilyen részének változása módosulásokat okoz a többi részben is.

A vidék nevéből is következtethető lényege, hogy a képét és a jellegét – a várossal ellentétben – nem az ember alkotta tárgyak határozzák meg döntően, hanem a természeti környezet. Ebből adódóan a megismerésében is sokkal nagyobb szerepet játszanak a természettudományok- a biológia, a geológia, a vízrajz-, mint a városi élet feltérképezésében. A domborzati és klimatikus tényezők, a flóra és fauna nagymértékben meghatározzák, hogy mivel foglalkozhatnak a vidéken élő emberek. Így az előbb felsorolt diszciplínák – különösen az élővilággal foglalkozók- nagyon fontosak a vidékfejlesztésben is. Ha a vidékre a közgazdaságtan szemüvegén át nézünk, akkor a mozgósítható erőforrásokra, az árutermelés lehetőségeire és feltételeire kell, koncentrálunk.

A vidékfejlesztés egyik nagyon fontos kiinduló pontja, hogy érdeklődésének középpontjában mindig az emberek, az emberi közösségek vannak. Nem csak azért, mert végső soron, az embereken akar segíteni, hanem azért is, mert tudja, hogy fejlődést meghatározó összes eddig felsorolt tényező csupán holt, élettelen adottság – vagy esetleg akadály- az emberi szándékok, akaratok, hajlamok és erőfeszítések nélkül. Tudatában kell lennünk annak is, milyen sok kárt okozott a történelem során, amikor egy felvilágosult és „mindent tudó” társaság az érintettek akarata ellenére is „jót tett” a fejlesztésre szoruló, úgymond elmaradott népességnek. Éppen ezért el kell kerülni a külső direkt beavatkozásokat. Nagy hangsúlyt kell fektetnünk az endogénfejlődésre, tehát arra, hogy fejlesztési elképzeléseinket a helyben lakók probléma érzékelésére építsük, és a fejlesztés valamennyi résztvevőjének bevonjuk a helyben élő embereket, továbbá, hogy amennyire lehet, a helyben található erőforrások felhasználásával indítanunk, illetve végeznünk a fejlesztést.¹

A vidékkel foglalkozó tudományos szakirodalom – a területi fejlődés szempontjából talán érthető módon – eddig sokkal jobban koncentrált a vidéki állapotok negatívumaira, mint az értékeire. A tudomány azonban csak félkarú, ha nem törekszik a teljesség bemutatására.

¹ Mezőgazdaság és vidékfejlesztés , Dr Madarász Imre , Mezőtúr , 2004. 6.p.

Szükséges, hogy a tudományos műhelymunka szintetizálja a vidékiség egyetemes pozitívumait, értékeit, hiszen a vidéki emberekkel ellentétben a városi emberek kevésbé vannak velük tisztába, márpedig a fenntartható fejlődés érdekében ezt mindenkivel tudatosítani kell. Persze csíráiban ez utóbbi jelen van ma már a társadalmunkban, hiszen mivel lenne magyarázható, hogy nálunk is kezd életfilozófiává válni a „dolgozz a városban, lakj (élj) vidéken”.²

Hazánkban az agrárgazdaság helye és nemzeti léptékben mért meghatározó szerepe a vidékfejlesztésben még középtávon sem igen kérdőjelezhető meg. Ennek alátámasztására a Dorgai (1999) által megfogalmazott érvek nem igen cáfolhatók. Az agrárgazdaság helye és szerepe című tanulmányában három meghatározó szempontot emel ki:

1. az agráriumnak a vidék gazdaságában, gazdasági teljesítményében betöltött szerepe
2. a foglalkoztatási és kereseti viszonyokban játszott agrárgazdasági szerep
3. a mezőgazdaság szerepe az élő és épített környezet formálásában

Az agrártermelésnek a térségfejlesztésben képviselt szerepéről Sántha (2001) véleménye a fentiek figyelembe vétele mellett is túlzónak tűnhet. Ő ugyanis úgy fogalmaz, hogy az agrárium nélkül egyetlen térség komplex és tényleges, hosszútávon is fenntartható fejlődése sem képzelhető el. Ha azonban arra gondolunk, hogy a természeti környezet egyedüli gazdája még hosszútávon is az agrárgazdaság lesz, akkor bele kell törődnünk abba, hogy **az agrárium szerepe a legmeghatározóbb a ma már nem elsősorban termelés-centrikus vidéki erőforrás hasznosításban is.**³

A vidék, vidékiség és vidékfejlesztés témájában született eddigi tartalmi meghatározásokban azonban nem csak az agrártudományok képviselői részéről nyilvánult meg – véleményünk szerint megbocsátható – szakmai elfogultság. Csatári (2004) – eredendően földrajzusként – a vidéket (countryside, rural area) a „benne lejátszódó jellegzetes földrajzi folyamatok” által véli meghatározhatónak.

² . Nagy Géza (szerk.) , *Vidékfejlesztés*, Debrecen , 2007, 11.p.

³ Buday-Sántha: *Agrárpolitika, vidékpolitika. A magyar gazdaság és az Európai Unió*, Budapest-Pécs, 2001, Dialóg Campus Kiadó

A vidékfejlesztéssel kapcsolatban az alábbiakat tekinti szorosan összefüggőnek:

- a táj- és környezetvédelmet,
- a sajátos vidéki erőforrások (víz és rekreációs lehetőségek) kihasználását,
- a klasszikus vidéki feladatnak számító élelmiszertermelést,
- a lakó és foglalkoztatási funkciókat,
- a „modernizált” vidéki életkörülményeket (lakó-, második otthon-, üdülő funkciók⁴)

A vidék alapvető termelőtevékenysége mezőgazdaság és az erre épülő élelmiszeripar és -kereskedelem. A világ élelmiszertermelését alapvetően változtatja meg a második zöld forradalom, a genetikailag módosított növények, állatok és mikroorganizmusok térhódítása. A hagyományos mezőgazdasági technológiákat a környezetkímélő, integrált és ökogazdálkodás váltja fel, a biotermékek speciális piacokat igényelnek. **Az élelmiszerfogyasztás is alapvető változáson megy át** a zoonózisoktól való félelem, valamint a funkcionális- és biotáplálékok – tudományosan megalapozott vagy csak divatos – elterjedésével. **Megváltoznak a fogyasztói attitűdök, új kereskedelmi és marketing technikák születnek,** az „óriás-kiskereskedők”, a kereskedelmi márkák, a közvetlen értékesítés (direktmarketing), a termékek és szolgáltatások testre szabása újraértékelte velünk a korábbi marketing nézeteinket.

Megváltozik az agrárvilág társadalmi beágyazódottsága is: gazdálkodóként felelősséget kell vállalnunk a természeti és társadalmi környezetért, az esélyegyenlőségért.⁵

A hagyományos mezőgazdasági termelés negatív hatásainak kiküszöbölése érdekében **az utóbbi évtizedben az Európai Unió országaiban egyre fontosabb szemponttá vált a fenntartható gazdaság és a multifunkcionális mezőgazdasági vállalkozások kialakítása.** Az egyes országok, illetve maga az Unió is kiemelt szerepet szán a biztonságos termékeknek, a környezet megóvásának, a vidék értékeinek megőrzésének. A speciális, tájjellegű termékek előállítása, azok helyben, illetve a régióban történő értékesítése, a helyi jellegzetességekre alapuló turizmus fejlesztése szinte minden ország kormányának támogatási céljaiban megjelennek.

A multifunkcionalitás eléréséhez azonban az eredeti összefüggéseket újra kell értelmezni, kissé át kell alakítani, a hagyományos mezőgazdaság fogalmát horizontális és vertikális irányban is ki kell bővíteni.

⁴ Vidékfejlesztés ,szerk. Nagy Géza, Debrecen , 2007, 15-16.p.

⁵ Vidékfejlesztés ,szerk. Nagy Géza, Debrecen , 2007, 28.p.

A multifunkcionális mezőgazdaságban az eredeti termelés mellett megjelennek más tevékenységi körök, új szereplők kapcsolódnak be, melyek hatására a mezőgazdaság új, a változó társadalmi igényeket kielégítő termékeket állít elő. Ilyen „mélyítő” tevékenységek például a hatékony és mégis környezetkímélő, fenntartható mezőgazdasági termelés (pl. ökológiai és biogazdálkodás) és piaci viszonyainak fejlesztése, a közvetlen termékértékesítés. A fogyasztói attitűd változása (a környezet- és egészségtudatos táplálkozás, a dúsított élelmiszerek iránti igény) és az ehhez kapcsolódó piac is összenő a természetes alapanyag iránti igénnyel. (Bálint – Juhász, 2002).

A helyi innovációs képességek, az ipar, a kis- és középvállalkozások, a népi kézművesség támogatása, a népművészet, a hagyományok és a kultúra ápolása, a közösségek, a civil társadalom fejlesztése szélesíti a vidék gazdasági tevékenységét.

. A „mélyítés” és „szélesítés” együttesen a vidéket, ezen belül a mezőgazdasági vállalkozást, egy olyan komplex gazdasággá alakítja, amely újfajta növénytermesztéssel és szolgáltatásokkal több piacot von be az értékesítésbe.⁶

A komplex térség- és vidékfejlesztés legfőbb céljai (Bálint, 2000):

- a tartalmas élet és az értelmes munka lehetőségeinek a megteremtése;
- az infrastruktúra (elsősorban az úthálózat, a közlekedés és a telematika) fejlesztése;
- a terület és a települések népességeltartó és megtartó képességének növelése;
- a vidéki térségek vonzóvá tétele sokféle ember és minden korosztály lakó-, munka- és üdülőhelyeként;
- a táj és a természet ökológiai értékeinek felmérése, megőrzése, a biodiverzitás megtartása;
- a hatékony és mégis környezetkímélő, fenntartható mezőgazdaság és piaci viszonyainak fejlesztése, ökológiai és biogazdálkodás;
- a helyi innovációs képességek, az ipar, a kis- és középvállalkozások, a kézművesség támogatása;
- a népművészet, a hagyományok és a kulturális örökség (újraélesztése,) ápolása,
- az együttműködés, a közösségek és a civil társadalom fejlesztése.⁷

⁶ Vidékfejlesztés ,szerk. Nagy Géza, Debrecen , 2007, 61.p.

⁷ Vidékfejlesztés ,szerk. Nagy Géza, Debrecen , 2007, 66.p.

A rendszerváltást követően tovább erősödtek azok a társadalmi-gazdasági folyamatok, amelyek a lakosságot – és ezen belül a vidéken élőket – nagyon súlyosan érintették, és ez már a számukra is érezhetővé vált. Ezek a kedvezőtlen folyamatok nagyon összetettek – és sajnálatos módon egymást erősítőek – voltak. **Az ipari és mezőgazdasági (állami gazdasági, termelőszövetkezeti) munkahelyek megszűnésével talajukat veszített emberek társadalmi helyzete romlott, ami előbb mentális, később már fizikai problémákat is okozott, egyre inkább megnehezítve (sőt lehetetlenné téve) a munka világába való visszajutásukat.** Ez a lecsúszás a későbbiekben már az új generációkat is veszélyezteti (szociális helyzet, iskoláztatás, egészségügy).

A mezőgazdaság megszűnt a vidék legnagyobb munkaadójának lenni, és egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar vidék, jelentős részén nincs olyan ágazat, amely a kiesett munkahelyeket pótolhatná. A mezőgazdasági termelésnek számottevő variánsai léteznek az önellátásra termeléstől a több ezer hektáros gazdaságokig és a vidéki háztartások döntő többségének van valamilyen kapcsolódása az agrártermeléshez.

1.1. Fenntartható fejlődés

Kocsis Anikó szerint, a fenntartható fejlődés biztosítja a környezeti forrástér tartalmas használatát, a jelen és jövő nemzedékek tényleges igényeinek kielégítését, nem károsítja a környezetét, nem okoz irreverzibilis változást és megőrzi a természet erőforrásait, a biológiai sokféleséget. A fenntartható fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációját saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől.

A holisztikus megközelítés elve szerint a fenntartható fejlődés alapja az a felismerés, hogy a problémák rendszer jellegűek, összefonódtak. Bármely egyedi kérdést rendszerszemléletben vizsgálva felismerjük közvetlen és közvetett kapcsolatait a probléma más komponenseivel. A holisztikus megközelítés elvéből adódó másik fontos felismerés, hogy a helyi kihívásokra adandó válaszokat nem lehet megfogalmazni a tágabb környezet és globális folyamatok ismerete nélkül.⁸

⁸ Gondolatok az ökológikus vidékfejlesztésről , szerk. Kocsis Anikó, Budapest, 2001, 9.-11.p.

A fenntartható fejlődés, a fenntartható vidékfejlődés/fejlesztés megvalósításához többek között olyan – tájanként megvalósuló – kristályosodási gócokra van szükség, amelyek a táj gazdálkodásával kapcsolatos innováció húzóerői, kisugárzó központjai lehetnek.

Nagyon fontosnak tűnik azonban az, hogy ennek a folyamatnak a helyi közösségekből kell kiindulnia, a helyi kezdeményezéseken kell alapulnia, s ezeket kell állami eszközökkel és segítő célú vállalkozói tőke ideirányításával, a megfelelő szabályzórendszer kialakításával az államnak támogatnia. A folyamat beindulása a rendszer kiépítése – a szubszidiaritás elvének megfelelően – nem felülről megvalósítható, hanem csak fölülről támogatandó feladat. Először ott kell elindítani tehát, ahol a helyi kezdeményezés a legerősebb, s ahol ennek már látható jelei, eredményei mutatkoznak.

1.2. A vidéki turizmus formái

A „falusi turizmus”, „agroturizmus”, „ökoturizmus” kifejezések magyarázatot érdemelnek, hiszen a különböző szerzők, különböző országokban eltérően használják. A definíciók tekintetében néhány kivételtől eltekintve két nagy csoportot különböztethetünk meg:

Az első esetben a fogalmak megkülönböztetésének alapját a bevételeknek a vidéki közösségen belüli eloszlása képezi. Ennek alapján beszélhetünk vidéken történő turizmusról (rural tourism) falusi turizmusról, agroturizmusról (mindegyik kategória az előzőből származtatható). A bevételek megoszlásának megfelelően a hasznot a vidéki lakosság teljes egésze (pl. egy kistérség), vagy egy falu illetve az agroturizmus esetén elsősorban egy konkrét gazdaság, farmer élvezi.

A második esetben a fogalmak megkülönböztetésének alapjául a kínálati oldal különböző alkotóelemei szolgálnak. Azt az idegenforgalmi formát hívják falusi turizmusnak, ahol a felkínált termék fő komponense a falusi kultúra, falusi élet és hagyományok. Az alapvető tevékenységi köröktől függően a következő kifejezések használatosak: agroturizmus (felkínált termék a mezőgazdasághoz köthető kultúra, tevékenység), ökoturizmus, lovas, horgász, vadász, gasztronómiai turizmus, stb.

A hazai szakirodalomban Fehér I. és Kóródi M. (2006) tett kísérletet a különböző értelmezések egységesítésére.⁹

⁹ Sipos Jánosné: *Agroturizmus, ökoturizmus Európában*, 2000, Biokultúra. XI. évf. 2. szám. 8-9. o.

A vidéki turizmust átfogó kategóriának kezelve, azt a különböző turizmus-formák és csoportok halmazaként írják le, amelyek közös jellemzője, hogy

- vidéki környezetben valósulnak meg
- vidéki jellegű fogadókapaacitással
- sokszor az ott élő családok, a vidéki közösség saját erőforrásainak hasznosításával
- a vidékre jellemző szolgáltatásokat nyújtó tevékenységgel és turisztikai termékekkel

A vidéki turizmuson – mint gyűjtőfogalmon – belül a turizmushoz kapcsolódó tevékenységek alapján különböző turizmuscsoportok definiálhatók.

A tevékenységek – vagy egyéb szempontok – szerinti különbségtételre azért van szükség, hogy a vidék vagy térség ajánlatában szereplő turisztikai termék, szolgáltatás jól meghatározható, és ez által koncentráltabban fejleszthető legyen.¹⁰

Ezek alapján megkülönböztetjük a **hagyományőrző falusi turizmust**.

A vendéglátóhely környezete hagyományos építészeti stílusú, illetve paraszti építészeti elemeket őriz vagy alkalmaz, berendezése, kertje hagyományos, a vidékre jellemző. Lehetőség van a hagyományos kismesterségek, népszokások, tájjellegű ételkészítés, mezőgazdasági tevékenységek, élelmiszer feldolgozás aktív megismerésére, személyes megtapasztalására is.

Egészségvédő falusi turizmus, a nagy forgalmú helyektől távoli, friss levegőjű csendes környezetben lévő vendéglátóhely berendezése természetes, nem allergizáló anyagokból készül. A turista ellátása bioélelmiszerekkel történik, érdeklődés esetén elsajátíthatja a biotermesztés alapjait. Az állattartás megfelel az állatjóléti szempontoknak.

Sportturizmus a vidéki környezetben végzett különféle sporttevékenységeknek művelésére alapozott turisztikai kínálat. Ebbe a körbe az aktívabb és csendesebb, kevésbé mozgalmas tevékenységek egyaránt besorolhatóak, a célcsoportoknak megfelelően differenciált környezettel.

A gasztroturizmus az étel-italkészítés hagyományaira alapozza kínálatát. Legjellemzőbbek a bor utak, a bográcsételek és a disznóvágás rendezvényei, a gabonák és tészták, a tejtermékek, a zöldségek és gyümölcsök fesztiváljai.

Az egészségkárosodás megelőzését, szolgáltatásaival a kialakult betegség kezelését végző, a vendégek gyógyulását elősegítő kínálat

¹⁰ Sipos Jánosné: *Agroturizmus, ökoturizmus Európában*, 2000, Biokultúra. XI. évf. 2. szám. 8-9. o.

A szakmai turizmus a szakemberek tapasztalatcseréje megszervezésének lebonyolítását jelenti.

A vallási turizmus esetében valamely zarándokút vagy zarándokhely közelsége, vagy egyházi iratok, nyilvántartások kutatási lehetősége jelenti a vonzerőt.

Sajátos pl. az Álmodók a szénában elnevezésű termékcsoporthoz. Ez egy Svájci turisztikai program amely jól példázza, hogy mi minden lehet vonzó a városi turisták számára.

1.3. Direktmarketing , a magyar vidék termékeinek közvetlen értékesítése

Néhány évtizede a magyar parasztember számára még természetes volt, hogy találkozott mezőgazdasági termékeinek fogyasztóival, bemutathatta a gazdaságát a vevőinek, és személyesen tájékozódhatott a vásárlók igényeiről. **Az intézményes kereskedelem kiépülésével azonban a termelő és a fogyasztó egyre jobban eltávolodtak egymástól, sőt a fölösleges köztes elemek (lánc-kereskedelem) a haszon egy részét is elvitték.**

A DM= direktmarketing eszköztár rendkívül gazdag, az USA-ban számítógépes kézikönyvekből tanulhatja meg a farmer a fogásait. **A nyugati szomszédoknál listát kaphat az érdeklődő azokról a környékbeli gazdaságokról, ahol friss terményeket vásárolhat.** A jogi, adózási és számlaadási gondokat viszont egyetlen ország bürokráciájában sem egyszerű dolog tisztázni.

A direktmarketing (= zérószintű csatorna) kifejezés alatt ugyan a marketing tudomány a közvetlen értékesítés mindegyik olyan fajtáját érti, ahol a termelő és a fogyasztó közvetlenül találkoznak a piacon, de mi szeretnénk ezt pontosítani. A farmerek, mezőgazdák direktmarketingjének egyelőre semmi köze a TV-shopokhoz, a postaládákban található megrendelő cédulák tömegéhez és a becsöngető ügynökök látogatásához.¹¹

A mezőgazdasági (kis) termelő terményei számára a direktmarketing a következőket jelentheti:

- a termelő udvarán, a közeli utcán, téren, útmentén való árusítást, üzletnyitást;
- a termelői közösségek együttesen működtetett piacát (parasztpiacát), üzletét;

¹¹ Sáriné Csajka Edina: *A direkt és az online marketing lehetőségei a vidéki térségekben*. Kaposvár, 2005, XIX. sz. 115-128.o

- előfizetéses megrendelésre rendszeres vagy katalógus-rendelésre alkalmi házhozszállítást;
- levél, e-mail, internet, telefon, fax megrendelésre való szállítást,
- nagy konyhák, munkahelyi közösségek és dolgozói tanácsok közvetlen ellátását;
- karitatív szervezetek ellátását,¹²

A direktmarketingből származó alapvető általános előnyök:

- a közvetítői (elosztási csatornák) költségeinek és hasznának megtakarítása, esetleg megosztása a termelő és a fogyasztó között;
- friss, egészséges (főleg zöldség, gyümölcs, tojás és tej) termények gyors eladása;
- bizalom, gyors visszacsatolás, automatikus szabályozás termelő és fogyasztó között.

A konkrét kiváltó ok, amely a direktmarketingre irányíthatja a termelők figyelmét, az élelmiszerkereskedelmi hálózatok egymás közötti harcában érvényesülő árleszorító politika, a mezőgazdasági felvásárlási árak inflációt nem követő növekedése, sőt sokszor az éles verseny miatti árcsökkenés. A hálózati üzletek polcaira jutni persze még ezeken a nyomott árakon sem könnyű, így kézenfekvő, hogy a termelők más alternatív lehetőségeket keresnek. A legfontosabb előny azonban a termék és a kapcsolat minőségének a garanciája, nem előírásokkal, szabványokkal (EUREP GAP, EMAS és ISO), hanem a termelő személyével, arcával vagy kézfogásával, amely sokszor többet ér a legaprólékosabb dokumentációnál is.

A direktmarketingben ideálisan nyilvánul meg a termelő és fogyasztó kölcsönös ökoszociális (környezeti és társadalmi) felelősségvállalása. A pótlólagos gazdasági és társadalmi haszon a kitörés lehetősége a „sok kistermelős fogyasztós” ágazatnak a minőséget is rontó költségtakarékos gazdálkodásából.¹³

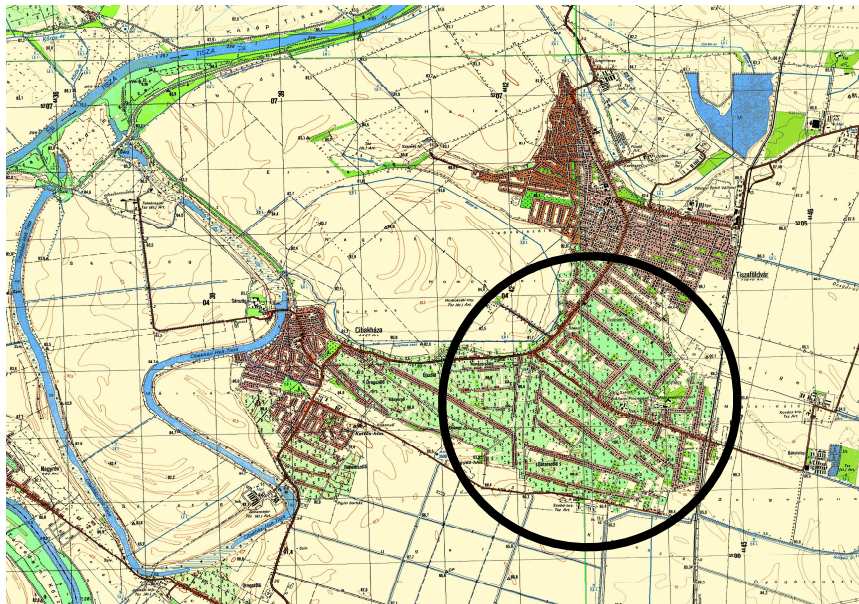
1.4. Tiszaföldvár elhelyezkedése, természeti és demográfiai viszonyai

Tiszaföldvár Jász-Nagykun-Szolnok megyében, a Tisza folyó középső szakaszán, a bal parton a Tiszazug északi részén fekszik. A települést nyugati irányban teljes hosszában a Tisza folyó határolja. Délkeleti határához közel folyik a Kőrös, valamint keleti határában a Keleti-főcsatorna egyik mellékága. Könnyen megközelíthető a délre fekvő Cibakházi holtág. A város ÉK-i határában található egy halastó.

¹² Vidékfejlesztés, szerk. Nagy Géza, Debrecen, 2007, 267.p.

¹³ Vidékfejlesztés, szerk. Nagy Géza, Debrecen, 2007, 268.p.

A településszerkezet kialakulását a múltban folytatott mezőgazdasági termelés logikája nagyban befolyásolta. A város mai északi ún. központi része a sűrűbben lakott. A délre fekvő Ószőlő, és a Homok nevű településrész szerkezete többnyire az egykori szőlő- és gyümölcsös ültetvények telekfelosztásán alapul.¹⁴

forrás: Tiszaöldvári Múzeum adattára

1.ábra. Tiszaöldvár térképe, kiemelve a Homoki terület

1.4.1. Éghajlat

Tiszaöldvár a Közép-Tiszavidék meleg, száraz, mérsékelten forró nyarú éghajlati körzetében fekszik. Éghajlata szélsőséges, az ország legkontinentálisabb, legszárazabb vidékei közé tartozik. Az évi napfénytartalom magas (kb 2050 óra), a nyári összeg 830, a téli 290 óra. Ezzel szorosan összefüggésben – főként a nyári félévben – kedvező a felhőzettség aránya: augusztusban 0-40% , decemberben 70-75%. Ebből adódóan a derült napok száma 70-90 nap/év, a borult napok száma 100-120 nap/év. Az évi középhőmérséklet 10,2-10,4 C .

A mezőgazdasági termelés szempontjából fontos vegetációs időszak (április-szeptember) átlaghőmérséklete 17,3 C. A fagymentes időszak április 3-5 –én kezdődik, míg az első őszi fagyok október 25-e körül következnek be. A legmelegebb nyári maximumok átlaga 34,4 C, a leghidegebb téli minimumoké -16,5 és -17,0 C között várható. A csapadék mennyisége ingadozó, évi átlaga 530-550 mm (a vegetációs időszakban 300-310 mm).

¹⁴ Kelemen Éva - Pató Mária – Szlankó István (szerk.) *Tiszaöldvár, Fejezetek a város történetéből*, Tiszaöldvár, 2002, Tiszazugi Földrajzi Múzeum, 11.p.

A terület ariditási indexe 1,28-1,33 , amelynek alapján az „Alföldi aszály háromszögbe” esik. A téli időszakban általában 30-32 napig borítja hó a földeket. Az átlagos hó vastagság 18 cm körül van.¹⁵

forrás: Saját fotó

2.ábra. A festői szépségű Tisza part.

1.4.2. Domborzat

A Szolnok-Túri sík D-Ny-i részén található Tiszaföldvár 82-92 m tengerszint feletti magasságban fekszik. Területének nagy része löszszerű üledékkel fedett hordalékkúp síkság.

Felszíni tagolódása:

1. Az egykori ártéri területek a legalacsonyabbak (82-83 m) pl. Sziget, Halesz, Ér-Halom
2. Az ármentes löszös tábla magassága (a mai település szintje) 85-87 méter.
3. A település déli homokos területeinek egyes részei 90m körüli magasságban fekszenek (pl. Virághegy)

Tiszaföldvár ősi város magja, a nevében a török kort őrző Tabán (Tobány), egy D-ről É-felé elnyúló árvízmentes fűlszigeten helyezkedik el.

¹⁵ Kelemen Éva - Pató Mária – Szlankó István (szerk.) *Tiszaföldvár, Fejezetek a város történetéből*, Tiszaföldvár, 2002, Tiszazugi Földrajzi Múzeum, 15.p.

Területe kedvező fekvése miatt sok ezer év óta szinte folyamatosan szolgál emberi megtelepedésre. A legkorábbi leletek (kb. 7000 éves neolitik leletek, Körös kultúra) erről az óholocén felszínről kerültek elő.

A félszigetet (egykor természetes védősáncot alkotva) K és Ny felől két tiszai morotva mocsara határolta. Ezek közül az egyik a mai Halesz, a másik a Csesz-árok helyén volt. A lakosság teljes védelme miatt D-en védőárkot ásott, amelyet folyamatosan szélesítettek és mélyítettek. A mai Sánc utca nyugati végéig húzódó árok 19. századi betemetésével megszűnt a település „földvár” jellege. A lakosság növekedése maga után vonta a környező mocsaras területek lecsapolását és az árvízvédelem kiépítését, de a terepadottságok miatt a település csak D felé tudott terjeszkedni.

1.4.3. Talaj

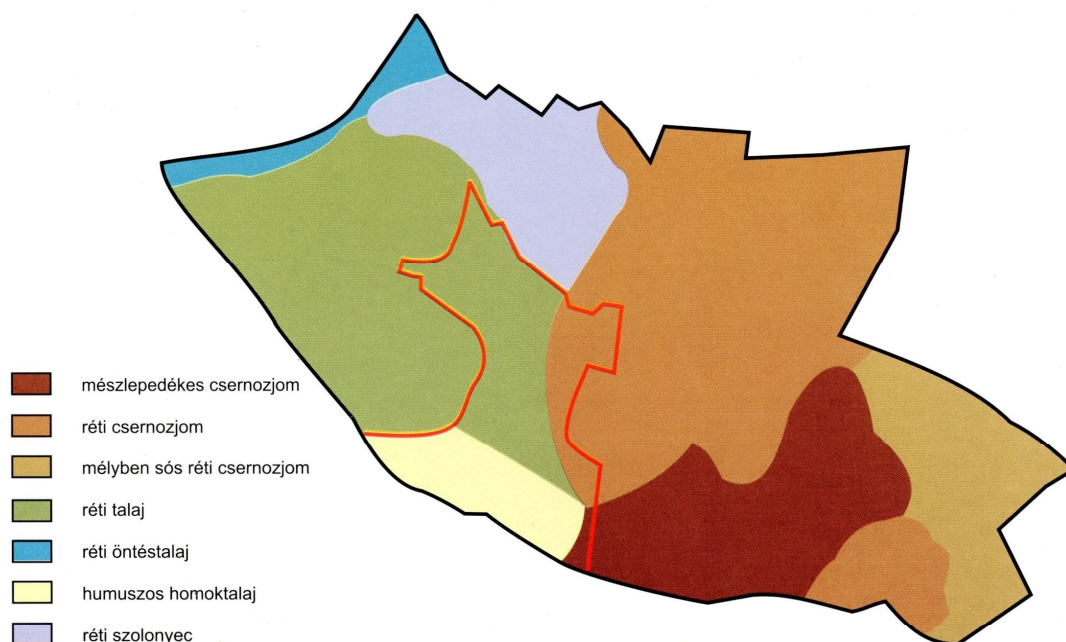
A terület talajképző kőzetei között lösz és homok fordul elő. Eloszlásuk és változataik különösen a felszínhez közeli rétegekben gyakorolnak nagy befolyást a talajképződési folyamatokra és a kialakuló talajtípus tulajdonságaira, mivel szoros kapcsolatban állnak a domborzati és vízrajzi viszonyokkal. A legmagasabb felszíneken rendszerint csernozjom talajok, az alacsonyabb részekben szikes, réti, valamint különböző öntéstalajok jellemzőek. A talajvízszint 3-5 m között változik, így a talajok kialakulására hatással van.¹⁶

Tiszaföldvár területének kb 50%-át különféle csernozjom talajok borítják. Ezeken belül a réti csernozjom talajok vannak túlsúlyban.

Kitűnő víz- és tápanyag gazdálkodásuk miatt különböző szántóföldi kultúrák termesztésére alkalmasak. A településtől É-ra található Sziget réti szolonyec talajain, valamint az Ér-Halom és Nagy-Hát területét alkotó réti talajokon évszázadokig legeltetés folyt. Ezek a talajok időszakos, illetve állandóan cserélődő, kis sótartalmú vizek hatása alatt képződtek, így a talajban legtöbbször nincs só felhalmozódás. A réti szolonyeceknél a nagyobb só felhalmozódás alapvető oka a felszín közeli pangó, sós talajvíz. Tiszaföldvár D-i részén óholocén homokos terület húzódik. **A meszes, humuszos homoktalajok, humusztartalmuk miatt kitűnő szőlő- és gyümölcstermelő helyek.**

¹⁶ Kálmán Éva, Tiszaföldvár területhasználat változása az I. katonai felméréstől napjainkig. Szegedi Egyetem Diplomamunka, kézirat, 2001.

Talajtípusok – Tiszaföldvár

I. Tiszaföldvár és környékének agrotopográfiai térképe. M 1:100.000 (A térkép a talajtani adottságokat ábrázolja a mezőgazdasági hasznosítás szempontjából. Készítette Kálmán Éva)

forrás: Tiszaföldvár Múzeumi Adattár

3.ábra. Talajtípusok Tiszaföldváron

1.4.4. Vízrajz

A város közigazgatási határa ÉNy-on, kb 5,5 km hosszan a Tiszával és széles árterével, DK-en a Kőrös vidékkel érintkezik. A városhoz legközelebbi tiszai átkelő Vezsenynél található. A vízminőség II. osztályú. Az árvizek tavasszal és ősszel jelentkeznek. Ilyenkor a belvízelvezető csatornák is nagyobb vízhozamot vezetnek le. **A talajvíz mélysége 3-5 m között van, mennyisége jelentéktelen.** Kémiai jellege szerint kalcium - magnézium – hidrogén karbonátos, keménysége 45 nk. A szulfáttartalom 60 mg/l alatt van.¹⁷

1.4.5. Növény- és állatvilág

A 19. század közepén meginduló folyószabályozások, árvíz mentesítési munkálatok, majd az azt követő belvízrendezések az ősi gazdálkodás lételemét, az áradó vizet véglegesen kizárták

¹⁷ Kelemen Éva - Pató Mária – Szlankó István (szerk.) *Tiszaföldvár , Fejezetek a város történetéből*, Tiszaföldvár, 2002, Tiszazugi Földrajzi Múzeum, 16.p.

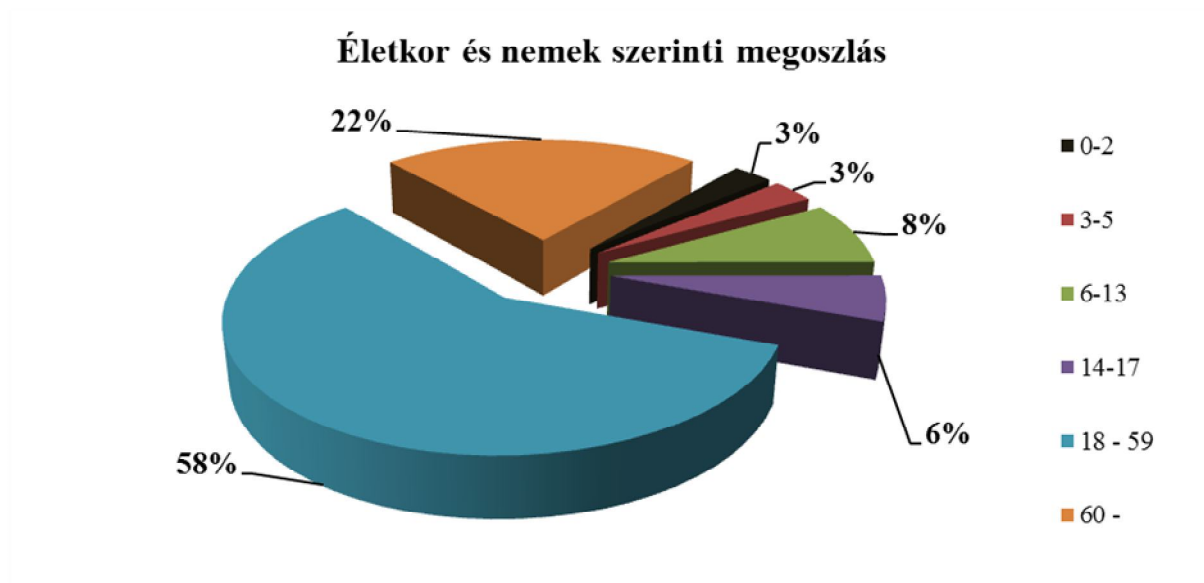
a Tiszaöldvárt körülvő árterekről. Később a település terjeszkedése, a szántó területek nagyságának növekedése, majd a korszerű agrotechnika (melioráció, vegyszeres gyomirtás) elterjedése erőteljesen átformálta a táj mintázatát, megváltoztatta természetes diverzitását. A faj gazdag élőhelyek nagy része eltűnt, a megmaradtak kiterjedtsége erőteljesen lecsökkent, növényzetük sok esetben degradálódott. Az ősi vegetációval szemben teret hódított a gyomnövényzet, különösen a település körzetében, a közlekedés nyomvonalai mentén, a szántóföldeken, de megjelent a megmaradt sztyeppréteken és szikes legelőkön is. A változások hatására Tiszaöldvár és környéke igazi modern tájjá alakult, amelyben csak kevés területen, foltokban tudott természet közelebb élővilág fennmaradni. A legnagyobb kiterjedésű természet közeli élőhely-komplexek a folyószabályozások után keletkezett hullámtereken találhatók.

A településtől mintegy 2-3 km-re, ÉNy-ra, a Tisza mentén 1978-ban létrehozott, a Hortobágyi Nemzeti parkhoz tartozó **Közép-Tisza Tájvédelmi Körzet**, a Körös mentén pedig a Körös-Maros Nemzeti Parkhoz tartozó **Körös-völgyi Természetvédelmi Terület** áll védelem alatt.¹⁸

1.4.6. Néesség

A hivatalos adatok szerint Tiszaöldvár állandó népességszáma a 2012. december 31-i állapotnak megfelelően: 11.624 fő, amely a 2011. évi kismértékű lakosságszám-emelkedést követően 154 fővel kevesebb az egy évvel ezelőtti adatnál. A lakosságszám több év távlatát tekintve még mindig egyértelmű csökkenő tendenciát mutat.

¹⁸ Kelemen Éva - Pató Mária – Szlankó István (szerk.) *Tiszaöldvár, Fejezetek a város történetéből*, Tiszaöldvár, 2002, Tiszazugi Földrajzi Múzeum, 20.p.

forrás: <http://tiszafoldvar.hu>

2.sz.táblázat. Tiszaföldvár népességi adatai 2012.december 31-én

Az alábbi táblázat, és az abban található adatok, azt mutatják, hogy a településre az elvándorlás a jellemző

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

A kutatásaim és egyáltalán a dolgozat elkészítése során a céljaimból eredően a következő területekre összpontosítottam. Helyi termékek és előállítóik, a turizmushoz való kapcsolódásuk; szolgáltatók; az önkormányzat és a polgármesteri hivatal illetékes szervei; intézmények és civil szervezetek; bel- és külföldi kapcsolatok.

A dolgozatomnak és így a kutatásomnak is az volt a célja, hogy bemutassam, hogyan válhat a helyi termékek előállítása és helyben való értékesítése, valamint az agroturizmus a településen élők egy részének fontos megélhetési forrásává. A céljaim és a kutatás területe sajátos módszerek felhasználását igényelték. Az alábbi metodikai eljárásokat tartottam olyanoknak, amelyekkel új és használható ismeretekhez jutok.

Fórumot szerveztem, ahová meghívtam a helyi termék előállítókat. SWOT analízist készítettem a településről. A térség meghatározó vállalkozójával interjút készítettem. Kérdőíves felmérés végeztem, zárt és nyitott kérdések alkalmazásával.

A témához kapcsolódó és részben annak kifejtése érdekében programokat szerveztem: tanulmányút, vásár, pályázat, valamint az agrárkörnyezetben szerzett eddigi élettapasztalataim és az ide vágó szakirodalmi ismereteimet tudatosan felhasználtam.

Tekintettel arra, hogy a dolgozat témája szorosan kapcsolódik az érintett helyi népesség véleményéhez, lehetőségeihez és érdekeihez, ezért kitüntetett szerepe volt azoknak a módszereknek és eljárásoknak, amelyek segítségével olyan formában jutunk hozzá ezekhez, hogy azok tudományosan feldolgozhatóak legyenek. Ezért volt elengedhetetlenül szükséges az érdekelt helyi lakosokkal való konzultáció (fórum, interjú), a véleményük kikérésének írásbeli és összegző formája (kérdőíves felmérés és SWOT analízis), valamint a gyakorlati életben szerzett tapasztalatok alkalmazása.

Ehhez jelentősen hozzájárult az, hogy hosszú évek óta aktívan részt veszek a helyi közéletben. E tevékenységem részeként voltam vezetője vagy részese az alábbi programoknak. A legszebb konyhakert című pályázat kiírása és lebonyolítása, az Életfa liget létrehozása. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a liget területén 2010-óta minden újszülött születésére ültetnek a szülők egy fát, amelyet azt követően gondoznak is.

3. VIZSGÁLT TERÜLETEK

3.1. Tiszaöldvár gazdasági élete

A következő alfejezetekben a település jelentős gazdasági szektorait vizsgálom meg. Ilyen kiemelt ágazat a mezőgazdaság, a szőlőtermesztés, a kereskedelem- vendéglátás és az ipar. Vizsgálatomat az ágazatok történetének teljes bemutatásával végzem, hogy ez által is teljesebb képet kaphassunk a településen betöltött szerepükről.

3.1.1. Tiszaöldvár mezőgazdasága

A XX. század elején Tiszaöldvár mezőgazdasági jellegű település volt, Jász –Nagykun-Szolnok vármegye nagybirtokos övezetében. Az agrártermelés jellegét alapvetően a jobbágyfelszabadítás és a határ ármentesítése nyomán korábban kialakult körülmények határozták meg.

A Tiszaöldvári határ többsége a XX. század első felében a száz holdnál nagyobb birtokkal rendelkezők kezén volt. 1935-ben ebbe a kategóriába tartozott a földterület közel 54 százaléka. Jelentős volt azonban a paraszti tulajdon részaránya is.

Ebben nagy szerepet játszott a kisüzemi keretek között tért hódító szőlő, amelyet már 1895-ben is „szinte teljes egészében a törpegazdaságok termeltek meg”.

Tiszaöldvár területén a XX. század első felében elsősorban szántóföldi növénytermesztés folyt, az összterületnek mintegy négyötödét szántó foglalta el. Ugyanakkor a helyi gazdálkodásban a szántó és a legelő mellett **jelentős szerepe volt a szőlőtermelésnek**. Ezt erősítette a földreform is, mert az annak során kiosztott homokos területen a juttatottak jórészt szőlőt telepítettek. 1935-ben a határnak 3,8%-át (837 kat.h.-at) foglalta el a szőlő.

A két földvári főtermény – a búza és a kukorica – évszázados múlta visszatekintő termelése mindig jövedelmező volt. A harmincas években a megnyíló német felvevő piacok nyomán fellendült csemege-szőlő – és gyümölcstermelés.

Elősegítette a fejlődést a termelést szolgáló szervezeti keretek létrehozása is. A Tiszaöldvár vidéki Gyümölcs- és Zöldségtermelők Egyesülete 1931-ben, a Tiszaöldvári Hegyközség 1939-ben alakult. Az értékesítésben fontos szerepe volt a vasúti szállításnak.

Az állattenyésztésben a szarvasmarha- és sertésenyésztés játszott vezető szerepet, de számottevő volt a juhtenyésztés is.

Az állattenyésztésben jelentős volt már az áruterelés is. Erre utal, hogy 1913-ban és 1935-ben is négy országos vásárt tartottak Földváron. Mind az uradalmi, mind a parasztgazdaságokban számottevő jövedelemforrás volt a hizlalás. 1934-ben 223 szarvasmarhát és 3909 sertést hizlaltak a községben. A szarvasmarhákat az uradalmak, a sertést inkább a kisüzemek hizlalták, utóbbiak azonban nagyjából saját szükségletre. A harmincas évek második felében mutatkozó fellendülés a negyvenes évek elejéig tartott. A háború alatt a termelés szétzilálódott.

A mezőgazdaság üzemi viszonyainak alakulásában a meghatározó elem az ötvenes években, helyi viszonylatban is a módos parasztok üldözése és a kollektivizálás volt.

Bár az „első csapások”, a nagygazdákra, a „kulákokra” irányultak, a beszolgáltatási kötelezettség, a kedvezőtlen földcserékkel járó tagosítások a kis és középparasztokat is sújtották. A mezőgazdaság kollektivizálása – mint a megyében általában – Tiszaöldváron is 1959-ben zajlott le. Lezárulása után 4 termelőszövetkezet működött.

1980-ban a Lenin Tsz félmilliárdos vagyonnal rendelkezett, voltak Rába – Steigerek, John Deere-ek, K-700-asok. A Tisza II. Öntözőrendszer 7- 8000 hektár öntözését biztosította. Szántóterületének 50% -át tudta öntözni.

A nagyüzemi gazdálkodás fejlődésének feltételei a nyolcvanas évek közepétől romlottak.

A legsúlyosabb nehézséget a termeléshez szükséges eszközök, anyagok és energiahordozók árának erőteljes emelkedése jelentette. A termékértékesítés terén is mutatkoztak gondok. A kilencvenes évek elején megindult a nagyüzemi keretek lebontása. A kárpótlás nyomán a kisüzemi birtokok részarányának erőteljes növekedése kezdődött el.

3.1.2. A szőlőtermesztés története a településen

A Tiszazugban már a XVI- XVII. században tudunk szőlőskertekről, folyamatosan azonban csak a XVIII. századtól vannak adatok a szőlőtermelésre. Podmaniczky János, Tiszaföldvár földesura egy, az 1733-ban létrejött telepítési szerződésben tízévi szabadságot ígér azoknak a jobbágyoknak, akik „akár a homoki, akár földvári határainban szőlőt csinálni...” vállalkoznak. **Az 1879-ben Észak-Amerikából behurcolt filoxérajárvány a Magyarországon lévő szőlőültetvények nagy részét elpusztította, ennek hatására az értéktelennek látszó homok területeken nagyarányú telepítés indult meg.** A XIX-XX.század fordulóján, Tiszaföldváron is egyre több területet vontak be szőlőművelés alá.

A község Homoki-pusztának nevezett része szintén a felértékelődött földek közé tartozott, ahol a kialakított szőlőskertek nevei máig őrzik, és utalnak elnevezésükben az egykori telepítésekre, a szőlőterület értékére. Az Ószőlő, mely korban a legrégebbi, az Ó – és Újvirághegy szintén őriz valamit a homoktalaj megbecsüléséről, a Bátor-szőlő és a Kurázszi-szőlő elnevezésben benne van a vállalkozási kedv, amellyel a századfordulón hozzáfogtak a sívó homok betelepítéséhez, az Ó- és Újkincsem jelzi, hogy aranyat ér ez a szőlő. Tiszaföldvár – Homokon a szőlő- és bortermelés a Kovács testvérek nevével együtt vált ismertté és országos hírévé. Kovács Károly az alapító, 1884-ben született Tiszaföldváron, és 1908-ban kezdett önálló borkereskedelemmel foglalkozni. A sikeres indulás záloga az a 15-20 hold telepített és kitűnően válogatott, gondozott szőlőskert volt, amit a Kincsem-hegyen hozott létre testvéreivel. A tízes évek elején vásárolta meg testvéreivel a „telepet”, mely korábban megyei mintatelep volt. Ekkor hat főt foglalkoztattak. A gazdasághoz tartozott még közel 1000 kh föld, amit béreltek.

A Kovács testvérek pincészete 9000 hl bor tárolására volt alkalmas. A későbbi években beépítésre került egy 500 hl-es cementhordó. Falba süllyesztett testét kívül a fahordókat utánzó fenékkiképzés, és domborművű verses felirat díszítette:

*„KINCSEM HEGY BORÁBÓL ITTUNK,
ILYEN NAGYRA ATTÓL HÍZTUNK.”*

Boraikat az egész országban ismerték, nagy forgalmat bonyolítottak le. A Kovács telepen működött ecetgyár is, melynek terméke országosan elismert volt. 1930-ban a gazdaság tovább bővült, és új, modern szeszfőzdét létesítettek, a saját boraik után visszamaradt törköly és seprő értékesítésére. **A szőlőtelepítés mellett az 1930-as évek elején gyümölcsöst és faiskolát is létrehoztak.** Közel 1200 db gyümölcsfát ültettek el Kincsem-hegyi szőlős gazdaságukban.

A nemesítést saját maguk végezték, az adott talajviszonyokat figyelembe véve. A második világháború után a pincegazdaságot államosították. A borpincét, a borházat és a pálinkafőzdét állami vállalatoknak utalták ki az üzemeltetés továbbvitele céljából. Kovács Károly megfosztva munkája minden gyümölcsétől, 1958-ban halt meg Budapesten. A rendszerváltás után a pincegazdaságot eladták, egy vállalkozó TÜZÉP telepnek vette meg, a fahordókat felaprították, tüzelőnek értékesítették. A Kovács kastély jelenleg óvodaként funkcionál, az alatta lévő pincéből a bormúzeumot széthordták. A rendszerváltást a szeszfőzde élte csak túl, Szicsek János tulajdonába , és így hozzáértő kezekbe került. Folyamatos fejlesztések eredményeként ma már országos híru minőségi pálinkát készítenek. **2013 nyarán átadták a látványfőzdét, amely turisták fogadására is alkalmas.**

3.1.3. Kereskedelem, vendéglátás

Tiszaöldvár 1868-ban kapott jogot évente három vásár tartására. A község kereskedelme a kiegyezés után indult fejlődésnek. 1879-ben 17 kereskedőt tartottak nyilván a községben. 1925-ben 6 gabonakereskedő mellett 14 vegyeskereskedés, 2 vaskereskedés, 1 rőfös, 1 üveg és porcelánkereskedés és 2 ruhakereskedés állt a helyiek rendelkezésére. 1945-ben 54, 1946-ban pedig 71 volt a kereskedők létszáma. A magánkereskedők mellett a szövetkezetek is jelentős szerepet játszottak – közülük is főleg a Hangya Szövetkezet, amely azonban 1946 végére megszűnt. A II. világháború után rövid ideig több szövetkezet alakult, de azok a földműves szövetkezet kivételével, központi rendelkezésekre megszűntek, s az 1940-es évek végén visszaszorították a magánkereskedelmet is. 1965-ben a földműves szövetkezet kezelésében lévő kiskereskedelmi boltok száma Tiszaöldváron 32, a vendéglátóhelyeké pedig 10 volt.

Ezek az adatok 1990-ben a következőképpen alakultak, kiskereskedelmi boltok száma 47, a vendéglátóhelyek száma 19. Napjainkban a hagyományos kereskedelmi szolgáltatás legfőbb szereplője a nagy múltú Tiszaöldvár és Vidéke ÁFÉSZ.

A rendszerváltás kezdetben számukra is piacvesztést hozott – köszönhetően a területén megjelent multinacionális vállalatnak (Penny Market) -, de stabilitásukat jelzi, hogy másik két ÁFÉSZ egyesülésével, befogadásával tudták erősíteni magukat. Egy-egy területen vissza kellett vonulniuk, pl. a vendéglátás, de a COOP- rendszerhez csatlakozásukkal az élelmiszer – és vegyi áru-kereskedelem területén versenyben tudtak maradni. Az elvesztett területek egy részét a kiskereskedők, kisvállalkozók szerezték meg.

3.1.4. Ipar

Tiszaföldvár sohasem tartozott az iparilag fejlett települések sorába, mindig is a mezőgazdaság jelentette fő bevételi forrását. Ez azonban nem jelenti azt, hogy szolgáltató- és feldolgozóipar ne jelent volna meg a békésebb, árufelesleget termelő történelmi időszakokban. Főleg molnárok és mészárosok szerepelnek az összeírásokban. A községben 1725-ben egy, 1744-ben kettő, 1751-ben pedig három malma volt. 1851-ben 57 kézműves dolgozott a településen. Számuk 1879-ig 100-ra emelkedett. Az 1910-es népszámláláskor 43 kovács, 10 lakatos, 49 szabó, 68 cipész, 16 hentes, mészáros, 17 kőműves, 36 ács dolgozott a községben. 1950-ben fontos, ugyanakkor hátrányos közigazgatási változások érték Tiszaföldvárt: a község átkerült a szolnoki járásba, korábbi járási székhely funkcióját Kunszentmárton vette át, Martfű, a település pusztája pedig önálló községgé alakult.

A Tiszazugban betöltött központi szerepét, melyet gazdag történelmi és gazdasági múltja alapján kivívott, az utóbbi évtizedekben részben elveszítette. Ez annak ellenére is igaz, hogy 1993-ban várossá nyilvánították. A beruházók - elsősorban infrastrukturális okokból - a szomszédos Martfűt választották. Az 1990-es évek elején egy magyar-német gépalkatrész készítő kft, egy budapesti ruházati kft, a martfűi cipőgyár üzeme és két dobozkészítő üzem képviselte az ipart a településen, 2013-ban pedig mindössze egy dobozkészítő és egy lakatos üzem.

3.2. A termelői fórum tapasztalatai

A termelői fórumot a település művelődési házában tartottam meg. Időpontja 2013. 03. 19. volt. A fórumot kellő hirdetés előzte meg: kábeltévé, havonta megjelenő helyi újság, plakátok, rendelkezésre álló elérhetőségeken, ismert vállalkozók, termelők névre szóló meghívása. Meghívott vendégek voltak a települési önkormányzati képviselők, országgyűlési képviselők, polgármester. Sajnálatos tapasztalat volt, hogy a 12 önkormányzati képviselő közül mindössze ketten jöttek el.

forrás: Tiszaföldvári Hírlap archívuma

5.ábra. A termelői fórum résztvevői

Ennek korrigálása végett két hét múlva, külön a képviselőknek tartottam egy beszámolót, tájékoztatást, a városházán. Meghívtam a fórumra a település gyermekétkeztetését végző cég vezetőjét is, egy lehetséges együttműködés reményében. A cég vezetője el jött, és biztató egyeztetés vette kezdetét, mely új piacot nyithat a helyi termékeknek.

Már rögtön a szervezésnél felmerült az elsődleges, megoldásra váró probléma, tudniillik az, hogy az őstermelők, termelők elérhetőségei szinte beszerezhetetlenek. A falugazdász nem adhatja ki az elérhetőségüket, az önkormányzatnál pedig nincs nyilvántartás róluk. **Ez rávilágít arra, mennyire fontos egy adatbázis kialakítása, hiszen az elérhetőség alapfeltétele a sikeres együttműködésnek, fejlesztésnek.** A fórum első részében ismerttettem a megjelentekkel azokat a lehetőségeket, amivel termékeik eladását növelni tudják. Prezentációmat képekkel, táblázatokkal tudtam alátámasztani. Prezentációm során bemutattam egy üres SWOT táblázatot. Kértem, mondjanak erősségeket, gyengeségeket. **Legtöbben negatív elemet emeltek ki: a rossz közbiztonságot, tőkehiányt, értékesítési nehézségeket.** Miután beírtam az ő gondolataikat, megmutattam nekik a következő diaképet, melyre én már előre elkészítettem az analízist. Érdekes volt, hogyan szembesültek azzal, hogy

vannak a településnek erősségei és lehetőségei is. Ezt követően helyi termékek kóstolója következett, mely igen nagy sikert aratott.

Ezután tesztlapot osztottam ki, melyet név nélkül töltöttek ki. Kilenc zárt kérdést tettem fel, és egy nyitott kérdést, hogy mindenki ki tudjon bontakozni. **Sok jó ötlet, és javaslat érkezett** így hozzám.

A tesztlap kérdései, és a válaszok:

1, Ön szerint segíthet a település fejlesztésében az agroturizmus?

igen	nem	nem tudja
25	1	1

2, Jó ötletnek tartja a „parasztpiac” bevezetését?

igen	nem	nem tudja
26	0	1

3, Jó ötletnek tartja a helyi logó bevezetését?

igen	nem	nem tudja
27	0	0

4, Milyen hagyományörző fesztivált szervezne a településen?

pálinka fesztivál	bodag fesztivál	egyéb
14	6	7

5, Ön fogadna vendégeket, falusi turizmus keretein belül?

igen	nem	nem tudja
7	11	9

6, Ön részt venne agrárjellegű képzéseken?

igen	nem	nem tudja
25	1	1

7, Mely témakör érdekli leginkább, miről szeretne több ismeretet szerezni?

zöldség termesztés	gyümölcsstermesztés	egyéb
--------------------	---------------------	-------

17	10	0
----	----	---

8, A következő fórumra meghívná barátait ismerőseit?

igen	nem	nem tudja
27	0	0

9, Hasznosnak ítéli meg, a mai fórum témáját?

igen	nem	nem tudja
25	0	2

10, Van ötlete, javaslata a témával kapcsolatban, ami itt nem hangzott el?

11-en írtak javaslatot		
------------------------	--	--

Összegzésképpen elmondható, a projekt pozitív fogadtatást talált a megjelentek körében.

Kiemelt fontosságúnak értékelték a helyi piac bevezetését, és a helyi logó rendszerét.

Érdekes, és továbbgondolásra ad okot, a vendég elszállásolás viszonylagos elutasítása.

Mindezek alapján elsődleges feladatoknak ítélem meg a következőket.

- **Felmérés készítése, termelői adatbázis létrehozása.**
- **Internetes felület kialakítása, virtuális piactér létrehozása.**
- **Paraszt piac, Helyi Termelői Piac megszervezése.**
- **Szervezetbe tömörülés, úgymint Helyi Termelők Szövetsége.**
- **Szakképzések szervezése termelőknek.**
- **Önkormányzati területek tömbösítése, átadása gazdálkodásra.**
- **TÉSZ létrehozásának lehetősége.**

A fórumról, annak tartalmáról a helyi és a megyei sajtó is jelentetett meg írást. Az újságcikkek a mellékletben megtalálhatóak.

3.3. Helyi termelők vására

2013. május 1-jén Helyi Termelők vásárát szerveztem meg a Strandfürdő, használaton kívüli nagyméretű csarnokában, amely régen öltöző volt. A Termelői fórumon vettem fel egy ilyen vásár ötletét, amit a megjelentek támogattak, ezért kezdtem el a megszervezését.

forrás: Földvári Hírlap archívuma

6.ábra.Helyi termelők és termékeik a vásáron.

A helyszín és az időpont kiválasztásnál döntő szerepet játszott, hogy május 1-jén a strandon Majálist tartott a Város, és közel 1500 ember látogatta meg a rendezvényt.

Ez mindenképpen előny volt. Hátrány lett viszont az elhúzódó hideg idő, és így kevés zöldségfélével lehetett még kirakodni, mert még szinte csak a retek volt piacképes állapotban.

A szervezés során számomra az volt az elsődleges, hogy az időpontot jól határozzam meg, a városi rendezvényhez kapcsolódjon, így több mint ezer látogatóra számíthattunk. Rendkívül fontos volt a megfelelő helyszín kiválasztása is: tágas legyen, fedett, hogy esőben is zavartalanul lehessen árusítani. Az esemény hirdetése kábel TV-n, helyi sajtóban, e-mailben, közösségi oldalon, plakátokon lett végrehajtva. Hat termelő hozta el termékeit: korai retek, fűrjtojás frissen és füstölve, házi piros arany, dióbél, virág.

Szinte minden élelmiszert meg is kóstolhattak az érdeklődők. Azt tapasztaltam, hogy mind az eladók, mind a vevők szeretnék, ha lenne folytatás. **Szükséges a „vedd a helyit” szemlélet propagálása.** Megállapítottam, hogy az árusokat, termelőket személyesen kell megkeresni, felkérni, hogy árusítsanak, mutatkozzanak be termékeikkel. Rendszeres helyi piacra van szükség, ahol csak a helyi termelők árusíthatnak.

3.4. Interjú

Szicsek Jánossal, a Szicsek Pálinkafőzde tulajdonosával készítettem interjút 2013.05.28-án. Meg akartam volna tudni, hogy mint a térség egyik legsikeresebb vállalkozója és helyi termék előállító, mit gondol, hogyan lehetne fejlesztési és kitörési pontokat találni a jelenlegi helyzetből.

Szicsek János cége az üzemudvarral együtt, mintegy 7 ha-on gazdálkodik. Fő profilja a pálinkafőzés, gyümölcstermesztés. A Szicsek pálinka napjainkban országos hírnévnek örvend. Ki kell emelnem, hogy ezt a hírnevét saját értékesítési hálózattal érte el. Multi cégeknek nem ad át forgalmazásra termékeiből. Budapesten létre hozta a Magyar Pálinka Házat, mely a minőségi és a kulturált pálinkafogyasztást hivatott népszerűsíteni. Az idén adtak át az üzem területén egy látványfőzdet. Ez a közel 50 milliós beruházás elsősorban a turistákat célozta meg. A komplexumban található étterem, halastó, gyümölcsös, szőlő ültetvény. Az ide látogató turista megismerkedhet a párlat készítés rejtjelmeivel, megtekintheti a termő területet, feldolgozás folyamatát, és megkóstolhatja a készterméket.

Az étterem, melynek üvegfa a halastóra néz, száz ember egyidejű étkeztetését tudja megoldani. A szőlőtermesztés és borkészítés új projekt. Igény merült fel a vendégek részéről a minőségi bor iránt. Ezért döntött a tulajdonos a telepítés mellett.

forrás: Agroinform.com

7. ábra. A látványfőzde átadó ünnepsége 2013. májusában

Kérdésekre, hogy a térség egyik kiemelkedő vállalkozójaként hogyan látja a homoki területek múltját, jövőjét, esetleges kiutat, az alábbi választ kaptam. Szicsek János szerint megállapítható hogy az elmúlt 20 évben, még csak kezdeményezés sem volt a Homoki területek rendezésére. **A fő probléma szerinte az, hogy a nyolcvanas évek elején a szőlő és gyümölcsös területek, a paraszti gazdák kezéből a városi emberek kezébe kerültek, akik hobbi célokra vették meg, szaktudás és minden egyéb ismeret nélkül ezeket, majd a kilencvenes évek elején elhagyták ezeket gazdátlanul, műveletlenül. Sok esetben rendezetlen tulajdonviszonyokkal. Az elhagyott gazdátlan ingatlanokat pedig újabb bevándorlók vették meg, vagy csak egyszerűen beköltöztek az elhagyott ingatlanba. Ez a réteg azonban már nem is akarja művelni a területét.** A káoszról csak szigorral lehet kitörni. Rendezni kell a tulajdonlással kapcsolatos kérdéseket. Már eddig is sokan ingyen felajánlották a műveletlen területeiket az önkormányzatnak. Ezeket tagosítani kell a minél nagyobb birtoktest kialakítása céljából (1-3 ha). A felajánlott területek összekötésére akár kisajátítási eljárást is lehetne indítani.

Javasolta, hogy az önkormányzat bízjon meg egy hivatalos személyt, aki csak ezzel foglalkozik. Az így tagosított területeket az önkormányzat oda adhatná vállalkozóknak, díjmentesen vagy jelképes összegért, természetesen megfelelő garanciákkal.

Ehhez még szükséges lenne, hogy a vidékfejlesztési minisztérium adjon lehetőséget belterületi földek esetében is, hogy a vállalkozó pályázhasson.

Szicsek János elmondta még, hogy ő **maga szerződést kötne kezdő termelőkkel, gyümölcsösök telepítéséhez támogatást adna, előszerződést kötne velük, illetve jelentős mennyiségű gyümölcs átvételt tudná biztosítani,** mert mint hangsúlyozta az alapanyag döntő többségét jelenleg más megyékből szerzi be. Fontosnak tartaná egy turisztikai egyesület létrehozását, mely a helyi értékek, látnivalók bemutatását, összefogását lenne hivatott kezelni, példának hozta fel a Gyulai Turisztikai Egyesületet, mely ismeretei szerint jól működik. Véleménye szerint, csak hosszú távon van remény a változásra.

3.5. Testvérvárosi tapasztalatok Németországban

2013. májusában kiutaztam Tiszaöldvár testvérvárosába. a Németországi Gräfenbergbe. **Gräfenberg** városa Forcheim járás 29 településeinek egyike. A székhely Forcheim és a másik nagyváros, Ebermannstad mellett már évszázadok óta központi funkciókat ellátó harmadik nagytelepülés. Mivel közel helyezkedik el a Nürnberg, Fürth, Erlangen iparvidékeihez, sok látogató érkezik hétfőként Gräfenbergbe, hogy a nagyvárosi hétköznapiakat kipihenhesse.

A térségben van sok kijelölt túraútvonal, mely igazán alkalmas a táj és a „Fränkische Schweiz” természeti szépségeinek felderítésére.

Gräfenberg óvárosi részén a történelmi hagyományok szerint helyreállított épületek és a központban elhelyezkedő Marktplatz magán viseli a település sok százéves történelmét. Itt látható a település legnevesebb alakjának szobra, aki 1200 körül írta meg lovagi eposzát. **Az ő tiszteletére rendezik meg ötévente a Bürgerfestet, mely mindig óriási esemény. Ekkor minden testvérvárost meghívnak, sok ezer ember lepi el a település utcáit, éttermeit, sörözőit, és egy hétig tart a rendezvény. Csak a saját helyi sörözőkben készült söröket kínálják a településen.**

Meglátogattam a helyi piacot, ahol hétvégén csak helyiek árulnak, nagy sikerrel.

forrás: saját fotó

8.ábra. A Gräfenbergi termelői piac

Egy napot töltöttem egy családi borászatban. Megállapítottam, hogy modern technológiával dolgoznak, óriási területet művel egy család. 30 hektáron termelnek szőlőt, amelynek többségét a menetrendszerűen érkező turistáknak értékesítik. Az éghajlati viszonyaik miatt - kevés a napsütés- a borok nem érik el a magyar minőséget. Náluk nincs spontán erjedés, a mustot acél tartályokban melegítik. A jó marketingnek köszönhetően nincsenek eladási problémáik. Amint a tulajdonos elmondta, a környékbeli borbarátokkal járják a világot, kóstolják a borokat. Szívesen jönnének Magyarországra is, amennyiben szervezett formában tudnák itt fogadni őket.

Fontos volt az is, hogy megfigyelhettem: **minden területet megművelnek. Sehol nincs elhanyagolt és műveletlen terület.** Sok esetben még extrém dőlésszögű domboldalakat is szántóföldi művelés alá vonnak. Megfigyelhető volt továbbá, hogy jellemzően kis birtoktestek vannak termelésbe vonva. Ezek nagysága ötszáz és kétezer négyzetméter között mozog. Hagyományokra épül náluk a cseresznyetermesztés. Az eltérő éghajlati viszonyok miatt az érés ott körülbelül egy hónappal később van, mint Magyarországon.

A cseresznye szüret idejére fesztivált szerveznek, ilyenkor nagyszámú turista érkezik a településre. Az értékesítés során friss gyümölcsöt, feldolgozott termékeket, dzsemet, ivólevet, alkoholos párlatot is értékesítenek.

Az általam megkérdezettek egybehangzóan állították, **sok német turista jönne Tiszaföldvára. Ehhez szükség lenne szervezett programokra, programajánló katalógusokra. A termálvíz, a magyar borok, a pálinka, a magyar ételkülönlegességek, hagyományörző fesztiválok iránt fogékonyak lennének.**

3.6. Tiszaföldvár megoldandó problémái és azok múltban gyökerező előzményei

Tiszaföldvár agrármúltját a mai nap is jól visszatükrözi a település utcaszerkezete. A déli területeknek a tágas, nagy telekméreteket kertvárosi jelleget kölcsönöznek. **1950-ben az addig Tiszaföldvárhoz tartozó Martfűt leválasztják, önálló település lesz.** Az ez után következő években politikai és ideológiai alapon elkezdett iparosodás, mely Martfűt választotta célpontul, nem kedvezett a településnek. Leépült a mezőgazdaság, és az ipar sem tudta megvetni a lábát. Ezt támasztja alá az is, hogy napjainkban két ipari cég működik csupán a városban. A település erőforrása a rendkívül jó minőségű talaj és nagy számban rendelkezésre álló művelhető belterületi telkek. Egy település fejlesztése szempontjából meghatározó az infrastruktúra. Tiszaföldvár város belső infrastrukturális kiépítettsége nagyon vegyes képet mutat, egy-egy terület 15-20%-os lefedettségtől a 100%-osig mindenfélét találunk. A lakosság létszámhoz viszonyítottn az egyes mutatók (út-, járda-, elektromos, gáz-, vízhálózat hosszúsága) egy 10-15-ször nagyobb lélekszámú városnak is – zsúfoltság nélkül – megfelelne. Ilyen nagyságrenddel a 80-100 ezer lakosú települések bírnak. Nem csoda, hogy fenntartásuk, fejlesztésük jelentős terhet ró az önkormányzatra és a lakosokra egyaránt. A rendszerváltást követő gazdasági átalakulás vesztese a település. A nagy létszámot foglalkoztató Martfűi Tisza Cipőgyár leépítése, a nagyhírű Tiszaparti MGTSZ felszámolása, ezeket tett munkanélkülivé.

Az azóta eltelt időszakban a foglalkoztatás területén nem sikerült talpra állni.

Kezdetben szaporodtak a „kényszervállalkozók”, akik különféle területeken próbálkoztak. A megfelelő nagyságú tőke hiánya, a hiányos szakmai ismeret, az elavult technikai háttér és a bizonytalan piac, többeknek csak rövid időt engedett.

Jellemző az aluliskolázottság, képzetlenség. A rendelkezésre álló munkaerő főként betanított munkás, segédmunkás. A képzett iskolázott emberek többsége elvándorol. **A településen nagy számban található műveletlen, elhanyagolt belterületi telek.** Az ingatlanok átlagosan négyezer négyzetméteresek.

forrás: Saját fotó

4.ábra. Egy a sok elhanyagolt belterületi ingatlan közül, Homokon.

Problémát jelent a helyi termékek értékesítése. A legtöbb termelő értékesítési gondokkal küzd. Nem kielégítő a közbiztonság és a vagyonvédelem szintje. Kevés az idelátogató turista, fizetővendég, alacsony a fizetőképes kereslet. Az esetenként ide települő ipari cégek, csak néhány hónapig működnek, minimálbérért dolgoztatnak, adót nem fizetnek, majd hirtelen eltűnnek, nem ritkán ki sem fizetik a dolgozóikat. Az önkormányzati képviselő-testület összetétele négyévente változik. Nem tud kialakulni közös cél, egységes gondolkodás, és nem készül hatékony településfejlesztési projekt. A fiatal és képzett munkaerő elvándorol, Budapesten vagy más nagyvárosokban keres boldogulást. A település gyakorlatilag két részre osztható, két teljesen eltérő szerkezeti felépítéssel, telek és utcaszervezettel, illetve infrastruktúrával.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az „Aranykert program”

Az elemzésben felvázolt helyi erőforrások felhasználásával, helyi tőke bevonásával, „Aranykert program” néven, táj rehabilitációs, turisztikai és foglalkoztatási program indítását javaslom. Ennek részei a mezőgazdasági termelés fejlesztése, agrárpiac, a helyi termékek piacnövelése, agroturizmus fejlesztése.

Az Aranykert név választása tudatos, hiszen helyi jelentése is van a szónak. Az 1800-as évek elején, a település akkori ura, báró Podmaniczky János, a ma Homoknak nevezett területen létrehozott egy komplex ültetvényt, szőlőt, gyümölcsöst telepített, méhészetet létesített, feldolgozást működtetett. A mai napig Aranykert utca név őrzi az emlékét ennek a mai szemmel nézve önfenntartó gazdaságnak.

4.1. Mezőgazdasági termelés

Első feladat a tulajdonviszonyok rendezése. Az 1980-as években az addigi paraszti gazdálkodással foglalkozók, akik szakértelemmel rendelkeztek, kiöregedtek, elhunytak. A déli területeken az ő földjeiket városi emberek vették meg (Szolnok, Budapest). Ők nem a gazdálkodás céljával érkeztek, inkább az alacsony ingatlan árak vonzották őket, és hobby telekként kezelték a megvett ingatlanokat. Ezen telkek átlag nagysága 4 ezer négyzetméterre tehető. Ez az új tulajdonosi kör nem rendelkezett szaktudással, nem készültek fel arra, hogy egy szüretet több hónapos szakértelmet is igénylő fizikai munka előzi meg. A kilencvenes évek elején kezdték elhanyagolni, elhagyni ingatlanjaikat.

Hátra maradtak a gondozatlan szőlők, melyeket új bevándorló réteg kezdett megvásárolni, jelképes összegért. Sajnos illegális beköltözések és területfoglalások is történtek. Ez az újabb „generáció” nem akarja művelni a területét, és szakértelme sincs. Sok esetben a négyezer négyzetméteres ingatlanból csupán a 8- 15 négyzetméteres épületet, kunyhót használja lakásként. Ez sajnos súlyos szociológiai és kriminológiai probléma is egyben.

6.sz.táblázat .Statisztikai adatok - Tiszaöldvár (2013.09.)

lakónépeség	lakások	területnagyság(ha)	népsűrűség(fő/km
11323	4734	8034	140,94

forrás: <http://www.ingatlanet.hu/statisztika/Tiszaoldvar> , 2013.09.19.

Megállapítottam, hogy néhány éve elindult egy pozitív folyamat is, néhány helyi termelő elkezdte megvásárolni a szomszéd elhanyagolt területét, így létrehozva 4-12 ezer négyzetméteres területeket, amelyeken modern, tudatos, és okszerű gyümölcsstermesztésbe, szőlőtermesztésbe illetve kertészkedésbe fogott. Ez a réteg a jövő alap pillére. Őket segítve, másokkal megismertetve az ő munkájukat, „ragadós” lehet a jó példa. Javaslatomra a Tiszaföldvári Önkormányzat elindított egy folyamatot, amelynek az a lényege, hogy aki nem tudja művelni a földjét, vagy adótartozást halmozott fel, ingyen felajánlhatja területét az önkormányzatnak. Az önkormányzati ingatlanok száma ennek nyomán növekedést mutat. Annak az ingatlan tulajdonosnak, akinek több éves helyi adó tartozása van, de az ingatlanát felajánlja az önkormányzatnak, az adótartozását törlik.

Célként kell kitűzni a területek összevonását, a köztes területek esetleges felvásárlását. Az így keletkező 2-3 ha-os területeket, helyi vállalkozóknak kell átadni, díjmentesen és megfelelő garanciával. Ezzel párhuzamosan a területek arra alkalmas részén az önkormányzat a közmunkásokkal termeltethet zöldségféléket, gyümölcsöt, amit a helyi gyermekétkeztetésben esetlegesen szociális boltban hasznosítani tud. A beépített, használaton kívüli önkormányzati ingatlanokat is lehet hasznosítani. Ilyenek elsősorban a használaton kívüli volt iskola épületek. Ezekben tároló helyiségeket, oktatási termeket, feldolgozó részlegeket, turistaszállást lehet kialakítani. Az önkormányzatnak saját kézbe kell vennie a helyi gyermekétkeztetést, az eddigi profitorientált üzemeltető céggel fel kell mondani a szerződést. Az elhagyott bányagödröket rekultiválni kell, pályázatok útján tanösvényt, halas tavat lehet kialakítani rajtuk.

Rekultiválni kell az elhanyagolt szőlős területeket. A mai kornak és a mai keresletnek megfelelően újra meg kell honosítani a szőlő- gyümölcs- és kertkultúrát. Tudniillik a szóban forgó terület talaj és éghajlati viszonyai erre alkalmasak a leginkább. Mindezt tudatos, tervszerű telepítésekkel, gondosan válogatott, a tájadottságoknak megfelelő piacképes fajták kiválasztásával kell elvégezni. A településen jelenleg hat pálinkafőzde üzemel. Ez kimagaslónak értékelhető, különösen, ha a környező településekhez viszonyítunk. Erre a nagyszámú felvevő piacra mindenképpen építeni kell, figyelembe kell venni felvásárlói igényeiket. Új gyümölcsösök telepítésénél figyelembe kell venni a főzdek felvásárlói igényeit is. A növénytermesztésnél már a telepítés során gondolni kell a kisgépekkel való művelésre, és az ültetvényeket ennek megfelelően kell kialakítani. Amennyiben szükséges, a gazdaságosság és kihasználtság érdekében TÉSZ - t Termelő Értékesítő szövetkezetet kell létrehozni. Óriási előnyei miatt nem hagyható figyelmen kívül.

Közös géppark, közös beszerzések, közös értékesítés. A legtöbb esetben egy termelő nem tud megvásárolni egy kistraktort és a hozzá való adaptereket, amiket egyébként is csak szezonálisan tudna használni. Azonban 20 termelő már meg tudja vásárolni. A gépek és növényvédő szerek beszerzése rentábilisabb szövetkezeti formáció segítségével. Az értékesítés során is megmutatkozik a szövetkezet előnye, hiszen a megrendelőnek esetleg nagyobb mennyiséget, többféle árut is tud szállítani. Nem elhanyagolható pozitív tényező a TÉSZ tagok közötti szakmai tapasztalatcsere sem. **A gazdálkodóknak fórumokat, szakképzéseket kell szervezni, hogy szaktudásuk minél elmélyültebb legyen.**

Dolgozatom készítése során, az egyik legtöbbször felvetődő probléma, amit fórumokon, interjúkon elmondtak nekem, a rossz közbiztonság. A lakosság egy része úgy gondolja nem érdemes termelni, mert úgy is ellopják a termést.

Ezen probléma kiküszöbölésére, létre kell hozni mezőőrséget. A mezőőr fegyverviselésre jogosult, intézkedési jogkörrel rendelkező hivatalos személy. A mezőőrség létrehozását 50% -ban támogatja az állam, a másik 50% pedig lehet, önkormányzati támogatás illetve a gazdálkodók területarányos hozzájárulás lenne. Ezzel párhuzamosan a frekvenciált pontokra ki kell építeni a térfigyelő kamerarendszert, és a kamerarendszer létét propagálni is kell. Ezen eszközök bevezetésével, véleményem szerint jelentősen javulhat a közbiztonság és a vagyonvédelem jelenlegi helyzete.

4.2. Agrárpiac, helyi termékek piacnövelése

Az egész program koordinálására, létre kell hozni a Helyi Termelők Szövetségét. Nem kényszer, a belépés, önkéntes a csatlakozás és azzal a kötelezettség vállalása. Az első és legfontosabb feladat, annak a problémának a megoldása, amivel munkám során többször is találkoztam. **Információt kell gyűjteni, adatbázist kell létrehozni,** a következő részletességgel. **Hány őstermelő van a településen, mit termelnek, elérhetőségük** (laci, telefon, e-mail), ugyanilyen módon az egyéb termelőket, kézműveseket, kosárfonókat, seprűkötőket, gyógynövény feldolgozókat, borászokat, stb. **Ezeket utána jól elkülöníthető szakágakra, csoportokra kell lebontani.** Termékértékesítési csoport, marketing csoport, oktatási csoport stb. Ezen csoportoknak ki kell jelölni legalább egy koordinátort, aki az információáramlást, adatgyűjtést, kapcsolattartást végzi. Sajnos sokakban él még a szövetkezetekről egy rossz beidegződés, amely a tévesztés idején alakult ki. **Az emberekkel tudatosítani kell az igazi szövetkezés előnyeit, s azt, hogy itt szó sincs kolhozosításról.**

El kell mondani az adatbázis létrehozásának fontosságát, hiszen még sok esetben egymásról sem tudnak a termelők, nem beszélve a leendő vásárlóerőről. Példaként említem, hogy a helyi gumis műhely vezetője a termelői fórumon, mutatkozott be dobozos szűrt almalevével, ami engedélyeztetve volt, esztétikusan csomagolva, tartósítószer mentesen, Senki nem tudta és nem is gondolta, hogy ő ilyet készít. **A fórum után, ahol megismerték, két héten belül eladta a teljes ez évi készletét. Az a véleményem, hogy össze kell gyűjteni ki, mit termel, milyen mennyiségben, milyen turisztikai szolgáltatást, programot tud nyújtani.**

Rendkívül fontos a megtermelt áruk mielőbbi értékesítése, és ehhez napjainkban az internet adta lehetőségek megkerülhetetlenek. **Helyi termelői oldalt kell kialakítani a város honlapján, ahová bárki díjmentesen felteheti, meghirdetheti a termékeit.**

Ezen belül lehet fokozni a vásárlói kedvet házhoz szállítással, különböző termékek csomagban való értékesítésével is. A termelőknek fel kell, ismeri a házhozszállításban rejlő lehetőségeket. A vásárlók az előre megadottak, megbeszéltek szerint rendelhetnek az aktuális kínálatból (telefonon, faxon, az interneten), s a termelő adott napon kiszállítja az árut. Alternatív lehetőség a postai szállítás, amivel nagyobb távolságok hidalhatóak át. Mivel az áruból nem lehet válogatni, a vevők pedig rendszerint utólag, jobb esetben átvételkor fizetnek, mind a két fél részéről nagyfokú bizalomra van szükség. **Az előnyök viszont óriásiak: a vásárló számára kényelmes, a termelő pedig hosszú távon biztos vevőkört alakíthat ki magának.**

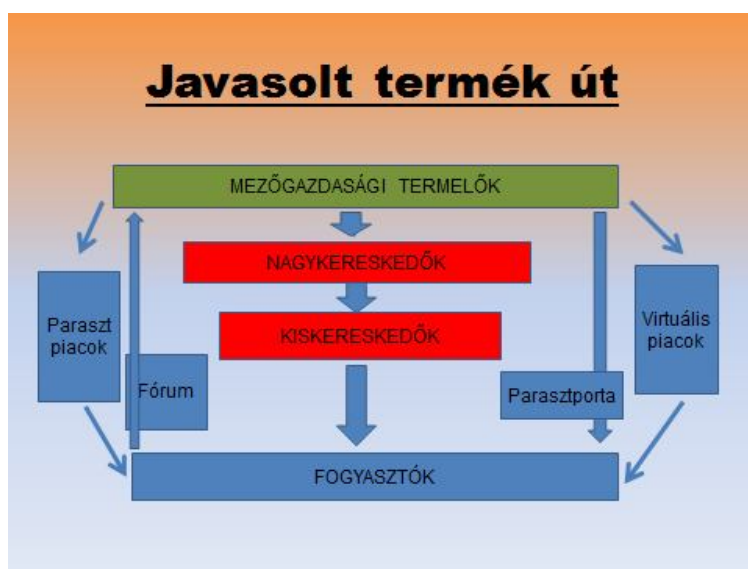
Megkerülhetetlenek világhálón működő közösségi oldalak, mint marketing felületek. Bár számos hagyományosnak nevezhető forma létezett eddig is, **az internet térhódítása soha nem látott lehetőségeket nyitott meg ezen a fronton.**

A helyi termelői piac létrehozása rendkívül fontos feladat. A Vidékfejlesztési Minisztérium is fontosnak tartja a helyi piacok kialakítását. Programjában ezt meg is jeleníti „*Helyi termelői piacot minden településre!*” címen. **A helyi termelői piacon csak kistermelők értékesíthetik a saját gazdaságukból származó mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeiket.** A helyi piac létesítését az illetékes jegyzőnél kell bejelenteni, és **nem hatósági engedélyköteles,** mint más piacok vagy vásárok. Miután a helyi termelő saját termékét árulja, ezért az áru nyomon követhetősége, minősége, a termelés módja felőli tájékoztatás biztosított, ha pedig beválik egy termék, a személyes kapcsolat és közelség miatt könnyen vásárolható belőle újra.

Miután a termék előállítása, árusítása a településen történik, a bevétel is helyben marad, ezáltal erősödik a helyi gazdaság, erősödnek a termelő-vevő kapcsolatok. A közvetlen értékesítésnek köszönhetően csökken a szállítási, tárolási, hűtési költség, ebből következően a környezet terhelése is. **Mindemellett nő az élelmiszer, illetve ellátásbiztonság.** A friss helyi termék szezonális, nagyobb élők munkával előállított termék. Különleges ízvilágú, egyedi termék kapható vásárlásukkor, amivel támogatjuk a „kiskerti”, háztáji termesztést, táj és őshonos fajták fennmaradását és a hagyományos, házi elkészítési módokat is. **A helyi termelői piac értékes közösségi élmény színtere is, ahol erősödhet a közösségi összetartozás, az egymás iránti bizalom.**

Sajátos programokkal kiegészítve a piacot, növelhető a turisztikai vonzerő, tovább örökíthetők a népi hagyományok is. Piac létesítésénél érdemes mindig a jogszabályoknak megfelelő, legkönnyebb megoldást választani. Fontos, hogy a helypénz minimális legyen, hiszen az egyik fő cél a termelői áruk kedvezőbb áron történő eljuttatása a vásárlókhoz. A választék bőséges legyen, mivel a legtöbb ember szeret egy helyen megvenni mindent. **Legyenek kapcsolódó programok, így élmény lesz a bevásárlás a piacon.** Megfelelő módon kell meghirdetni a piacot.

Az ábra jól mutatja, hogy a virtuális és a paraszt piac bevezetésével, ki lehet kerülni a nagykereskedőt, kiskereskedőt, viszonteladókat. Így az ő hasznuk egy része a termelőnél maradhat, a másik rész pedig a vásárlónál jelentkezhet megtakarításként.

forrás: saját szerkesztés

9.ábra: Javasolt termék út

További lehetőségként vethető fel, hogy a termelő ingatlanja kapujában is árusíthatja termékeit, megállító táblák, transzparenszek kihelyezésével fokozhatja a forgalmát. Alternatívát nyújthatnak az út melletti standok, ahol a termelők szezonális termékeiket kínálhatják.

Az amúgy is úton lévő vásárló számára ez óriási lehetőség: nagyobb tételben is tud úgy vásárolni, hogy ne kelljen az adott termékekért máshova elmennie, a termelők pedig rendszerint földjükhöz közel tudnak nagyszámú vásárlót elérni. Nyugat-Európában már elterjedtek a kis teherautók, mikrobuszok (vagy akár tejeskocsik), amelyekről termelői portékát kaphatunk. Itt is elmondható, ha több terméket árul, vagy egy terméket, de több feldolgozási módban, akkor várhatóan nagyobb lesz az érdeklődés iránta. Pl.: szilvát árul gyümölcsként, lekvárként, aszalva stb. a lekvárt szilkébe teszi, ízlésesen csomagolja.

Az igényesebb árusok a csomagoló anyag és a kötöző anyag minőségét is az áruval harmonizálva állítják össze, a feliratozáson helyesen hangsúlyozzák a termék hazai voltát, az egészségre gyakorolt hatását és a termelő elérhetőségeit. Kiváló marketingfogás, ha a feliratozáson a termék családi hagyományokhoz, saját titkos receptúrához való kapcsolatát is hangsúlyozzák, ami vonzóbbá teszi az árut. Végül ki kell hangsúlyozni a higiénia szerepét. Az árusoknak azt is meg kell tanulniuk, hogy nem elég, ha a termék szép és egészséges, az eladóhelynek, környezetnek és magának az árusnak is tisztaságot kell sugároznia. Bogarak, rovarok ne lépjenek el az élelmiszert, takarják le az árut úgy, hogy látható is legyen, de védje a tisztaságát. A keletkező hulladékot azonnal gyűjtsék össze és a vevők számára nem látható helyen helyezték el.

Az eladó keze és öltözéke tiszta legyen, hiszen az élelmiszert tőle vesszük át és a vevő nem fog pénzt adni egy olyan élelmiszerért, aminek az eladójáról is és magáról a termékről is nem sugárzik a tisztaság.

A helyi termék vásárlása előnyösen hat a helyi, települési gazdaságra. **A gazdálkodó családoknak pótlólagos jövedelmet, bevételt jelent, a vásárlóknak pedig nem kell beutazni a városokba a termékekért (vagyis megmarad az utazásra szánt költség).** A helyben termesztett zöldség, gyümölcs frissebb, mint a nagyáruházak polcain található élelmiszerek. A helyi termékek döntő többségében a piaci napot megelőzően kerülnek leszedésre, betakarításra, míg az áruházak polcaira kerülő termékek hosszas szállításon keresztül jutnak el a boltokba. A szállítás miatt a zöldségek, gyümölcsök leszedése a normál érési idő előtti, hogy a szállítási idő alatti érési időt is beleszámítva a polcokra kerülve mutassák a legjobb szint, formát.

Ez természetesen a minőség rovására történik, mert nem találjuk meg azt az íz-világot, vitamin-tartalmat, amit ezek a termékek frissen leszedve tudnak nyújtani nekünk, fogyasztóknak. **Ebből is következik, hogy a helyi élelmiszernek jobb az íze. A helyi termékben a helyi talaj és a helyi napsugár íze, zamata is benne van, ami páratlan az egész világon.**

Számos alternatíva létezik, amely a lehető legrövidebb úton juttatja a gazdák termékeit a fogyasztókhoz. **Az értékesítési lánc rövidre szabásával a termelők jobb áron tudják termékeiket értékesíteni, míg a fogyasztók jobb áron juthatnak ezekhez. Tartós kapcsolat esetén a termelők könnyebben tudnak tervezni, s kevésbé vannak kiszolgáltatva a piac szeszélyeinek.** De azzal, hogy hosszú távú, adott esetben személyes ismeretségre is épülő gazdasági kapcsolat alakul ki, nagyobb tere van a személyes igények érvényesítésének is. Nemcsak, hogy különlegesebb, egyedibb termékekhez lehet hozzájutni az átlagnál kedvezőbb áron, de ez lehet az alapja a valódi élelmiszer-biztonságnak is

Ha mód van rá, akkor érdemes bevezetni a szedd magad mozgalmat is. Így munkát spórolunk meg, illetve költséget, amit ha a vevővel megosztunk, mindkét fél profitál belőle. **A Helyi termék védjegy bevezetése nem jár jelentős költséggel,** de több szempontból is fontos. **Előnyei: egységes arculat, helyi identitás fokozása, turisztikai érték.** A védjegyhasználók helyben termelt alapanyagokból kiváló minőségű termékeket előállító helyi termelők. A védjegy egyúttal azt is garantálja, hogy a minőségi termék környezetbarát, hiszen a kedvező előállítási technológiák mellett a csomagolás is minimális terhelést jelent csak a környezet számára. **A védjeggyel ellátott termékek iránt nő a fogyasztók bizalma, a termelő értékesítési lehetőségei bővülnek.** A termelőnek a védjegyhasználat plusz terhet nem jelent. A termelő legfontosabb feladata az, hogy a termékét helyben állítsa elő és környezetbarát módon csomagolva értékesítse azt.

Mi is az a helyi termék, mellyel dolgozatomban kiemelten foglalkozom? Általános esetben elmondható, hogy a helyi termék olyan termék, ami helyben készül, nem az ország egyik feléből szállítják a másikba, nem külföldről importálják, és 40-50 km-en belül értékesítik. Nem tömegáru, hanem helyi specialitás. Legalább 51%-ban helyi hozzáadott értéket tartalmazza helyi alapanyag vagy helyi munkaerő tekintetében.

A helyi termék lehet friss házi kenyér a szomszéd Mari nénitől, friss tojás Pista bácsitól, méz a település méhésztől, kézműves termék, ételkülönlegesség, használati tárgy, népi motívumokkal ékesített dísz tárgy, és sorolni lehetne tovább. Természetesen előfordul, hogy a helyi termelő kinövi családi, őstermelői kereteit és ebben az esetben már nem csak helyben értékesít, sőt akár exportál is.

A helyi termék átvitt értelemben

- **Munkahelyteremtés és munkahely megtartás**
- **Hagyományok fenntartása, megőrzése és újjászületése**
- **Az élhető vidék megteremtése és fenntartása**

4.3. Agroturizmus

Az agroturizmus egy komplex, sokoldalú tevékenység halmaza, termék láncolat. Beletartoznak a falusi portákon a nyugalmat, a csendet, a pihenést biztosító vidéki környezetben való speciális üdülési formák mellett a különleges természethez kapcsolódó üdülési formák is, az öko-turizmus, a természetjárás, a lovaglás, a kaland, a sport és az egészséges életmód turizmus, a vadászat és a horgászat, a művészet és a kulturális örökség turizmus. **A vidéki (falusi) turizmus fő vonzerőiként a természet közelsége, a még élő tradíciók (tárgyi, szellemi, kulturális, valamint termelési hagyományok), a vidéki életmód, a családi milió, az emberi kapcsolatok emelhetők ki.** Mindezek azonban nem egy meghatározott turizmus-változat alapját jelentik, hanem a sokszínű, táj-egységenként, településenként, de akár vendég-fogadóként is eltérő kínálat, a falusi turizmus számos típusának, specializálódásának kialakulásához nyújt kiváló lehetőséget.

A turista nem fog magától ide jönni. Ide kell hozni, ide kell vonzani. Színvonalas, jól meg szervezett, kellő marketinggel előkészített, esetenként célzott programokkal kell a turizmust fokozni. A település értékeit össze kell gyűjteni, és ismertetni kell a potenciális látogató körrel, illetve bárki által könnyen hozzáférhetővé kell tenni. Ilyen érték a településen található termálfürdő. Gyógyhatású vize, csendes, nyugodt környezete, alacsony szolgáltatási árai teszik vonzóvá. A természetes vizek közelsége kedvező lehet a horgászoknak a túrázóknak és a vadászoknak. A Tisza folyó árterében található állat-és növényvilág minden évszakban bőséges látnivalót nyújt az oda látogatóknak.

A közelben lévő természetes vizek tavasztól őszig jó lehetőséget nyújtanak a horgászoknak, akár családotól is, sátorozhatnak a partjaikon. A Tiszazugi Földrajzi Múzeum az utóbbi öt évben óriási fejlődésen ment át. Tiszavilág címmel állandó kiállítás nyílt, az udvaron fedett foglalkoztató épült, felújításra került a Kossuth ház, kutatóterem lett kialakítva benne. Ebben az esztendőben adták át a Homoki településrészen Szicsek János vállalkozó látvány szeszfőzdéjét. Itt megismerkedhet a látogató a pálinka készítés rejtjelmeivel.

A Homokréten található Nagy Ferenc vállalkozó lovas telepe , itt a lovak mellett számtalan más állat is megtekinthető, színvonalas környezetben .

A Városi Galéria elsősorban a helyi és környékbeli művészek alkotásaiba nyújt betekintést. A történelmi egyházak templomai közül a település legrégebbi temploma a reformátusoké, a homoki katolikus templomban a Torinói lepel másolata adhat érdeklődésre okot. A volt Beniczky kastélyban és a régi uradalom területén, közel 32 hektáron gazdálkodó Révay György speciális szakiskola önfenntartó tangazdasága szintén érték és látnivaló. Az Érhalom területén megfigyelhető a szikes legelő és annak élővilága.

8.táblázat. Vonzerő leltár

vonzerő	célcsoport
gyógy-termálvízű , strandfürdő	betegek csoportjai,úszók,családok
természetes vizek, Körös, Tisza	horgászok, kajakosok, természetjárók
múzeum	turisták
művészeti galéria	turisták
templomok	turisták, zarándokok
látvány pálinka főzde	turisták
szabadkéményes ház	turisták

forrás: Saját készítés

Szervezni kell hagyományokra épülő, modern elvárásoknak is megfelelő fesztiválokat, amelyek kapcsolódhatnak a pálinkához, a borhoz, a lekvárhoz és más termékekhez. Be kell vonni a külföldi testvérvárosokat is (Németország, Franciaország, Szerbia, Románia) a szervezésbe. Meg kell őket kérdezni, hogy ők mit látnának szívesen. Mi az amiért ide utaznának? Az elkészült végleges programról még időben katalógusokat kell küldeni nekik, hogy ők is tudják reklámozni az eseményt.

Szicsek János szeszfőzde tulajdonos már elindított egy követendő példát. Ünnepélyes keretek között, ajándékozási levélben, tíz esztendőre a német testvérvárosnak Grafenbergnek adományozott a családi szőlészetéből egy sor szőlőt. Ennek kapcsán minden év októberében német turisták érkeznek a vállalkozó komplexumába.

Nyilvánvaló, hogy ittlétük során jelentős mennyiségben fognak vásárolni a szeszfőzde termékeiből, pálinkából, borból. Véleményem szerint tökéletes marketingfogás, amit mások is alkalmazhatnak, követendő példa.

Figyelní kell arra is, hogy a régióban más hasonló rendezvény időpontjával ne ütközzön.

Maximálisan ki kell aknázni a település természeti adottságait. Vonzerő leltárt kell készíteni, és azt propagálni, ismertetni, reklámozni minden felé az országban és a határokon túl is.

Kiemelten kell foglalkozni a termálvíz adta lehetőségekkel. Növelni kell a gyógyvizű strand látogatottsági mutatóit. A gyógyulni vágyó vendégeknek - kapcsolt ajánlatként-biotermesztésből származó termékeket lehet kínálni, illetve házi készítményeket, lekvárt, mézet, szárított gyógynövényeket. Mindezen a termékek megvásárlásának a lehetősége, legyen megtalálható az interneten is, hogy a fürdőbe érkező tudomást szerezzen róla. A strand területén is el kell helyezni információs táblákat, ahol tájékozódhat a leendő vevő, és meg is tudja rendelni, akár e mailben, a kár telefonon, és a termelő le is tudja vinni a helyszínre a termékét. Igény esetén csoportos termő terület bejárást lehet szervezni, lovas kocsin kivinni a turistákat a termőhely megtekintésére, kóstolóra, városnézésre.

A piacon és vásáron történő értékesítés során a vásári, piaci és vásárcsarnoki árusítás közegészségügyi szabályairól, továbbá a vásárokról és a piacokról szóló rendeletekben foglalt előírásokat is be kell tartania a kistermelőnek.

A falusi vendégasztal szolgáltatás keretein belül a kistermelő a gazdaságába látogató turistákat házi élelmiszerekkel, családias és közvetlen környezetben vendégasztalon láthatja vendégül.

A falusi turizmushoz kapcsolódó ötletem a következő. **Jól működő lehet, ha a termelő a betakarításba is bevonja a turistát. Komplet szüreti programot kínál (szállás, termőterület bemutatása, szőlőfajták ismertetése, helyi bortörténelem ismertetése, étkeztetés, kisebb nóta est, borkóstoló), szilvaszedés (szállás, gyümölcszedés, termő terület bemutatása, lekvár főzés, azonnali kóstolás, cefre készítés bemutatása, pálinkakóstolás). Ilyen lehet még a disznótor, amely a városi ember számára nagy élményt nyújthat.** Minden esetben fontos a minőségre való törekvés. Az adott programhoz kapcsolódóan lehető legpontosabb szakmai ismeretek átadása, higiénia, tökéletes kiszolgálás, maradandó emlékek, közös fotók, látványos és humoros jelenetek események, megörökítése, komplex program az egész családnak. Minden korosztályra gondolni kell, gyermekeknek, időseknek, szükség esetén külön program szervezése.

Szem előtt kell tartanunk, hogy aki egyszer eljött, lehetőleg visszatérő vendég legyen. Kapjon olyan impulzusokat, élményeket, amelyek vissza fogják őt hozni, sőt legközelebb majd a barátaival együtt érkezik.

4.4. Partnerlista

A projekt folyamatába be kell vonni az alábbi csoportokat:

9. táblázat. Partnerlista

civil szervezetek	horgász egyesületek, lovas egyesület, vadásztársaság, Városszépítő Egyesület, falusi Turizmus Egyesület, Múzeumbarátok Egyesülete, Tiszaföldvár Testvérvárosi Kapcsolataiért Alapítvány, Nyugdíjas Egyesületek
helyi termék előállítók	őstermelők,vállalkozók,kézművesek, szeszfőzdék,kenyérgyár,
intézmények	önkormányzat, iskolák, művelődési ház,
szolgáltatók	szállásadók, éttermek, strandfürdő, múzeum, gazdabolt,

forrás: Saját készítés

4.5. Analízis

10. táblázat.Tiszaföldvár SWOT analízise

ERŐSSÉGEK
A terület kiemelkedően magas hányada alkalmas mezőgazdasági termelésre
Kedvező termőhelyi adottságok és gazdag hagyományok a tájjellegű, egyedi minőségű termékek előállításához
Gazdag természeti környezet, termálvíz, természetes vizek közelsége, Tisza, Körös
Nagy múltú és részben megőrzött szőlő gyümölcstermesztés
Jelenleg is működő szeszfőzdék magas száma
Több célú, működő mezőgazdasági termelés
Az itt élők tenni vágyása
Oktatás (óvodák, iskolák, gimnázium)
Szabad munkaerő
Az itt élők vendégszeretete

GYENGESÉGEK
A mezőgazdaság alacsony jövedelmezősége, és a tőkehiány
A termékek minősége, mennyisége nem egyenletes
Feldolgozóipar nincs jelen
Elavult, elhasználódott eszközállomány
Öregedő népesség
Hiányos alapszolgáltatások
Hiányzó vállalkozási kedv
Rossz közbiztonság
Nem megfelelő információs, kommunikációs hálózat
A falusi vendéglátásnak nincsenek tradíciói
A szálláshelyek hiánya

LEHETŐSÉGEK
Termelési integrációk (szövetkezetek, egyéb szerveződések)
Falusi, egészség- ökoturizmus népszerűsítése
Szakpolitikai támogatások kihasználása
Az életminőség javítása
Foglalkoztatás növelése, munkahelyteremtés
Környezeti értékek megőrzése
A térség szociális és gazdasági felemelkedése
Emberi erőforrás fejlesztés
Környezettudatos gazdálkodás
Mezőgazdasági projektek
Turizmus fejlesztése
Képzési projektek

VESZÉLYEK
Nem versenyképes hazai termékek
Regionálisan is megjelenő piacvesztés
Szigorodó előírások miatti költségnövekedés
Életminőség további romlása
Fokozódó elvándorlás
Hagyományok és helyi értékek eltűnése

forrás: Saját készítés

4.6. Program értékelése

Az alap probléma a város déli, kertvárosi jellegű részén lévő, nagyszámú elhagyott, műveletlen ingatlan. Ezzel kapcsolatos, hogy azok, akik termelnek, értékesítési problémákkal küzdenek. A legtöbb helyi lakos azzal indokolja, hogy műveletlen az ingatlana, nem termel semmit, hogy úgy sem tudja eladni azt.

A dolgozat célkitűzése, hogy megoldást találjon, adott településen a helyben készült, előállított termékek piacának növelésére. Ezen cél elérése közben megoldást ad a munkanélküliség csökkentésére, területrendezésre, turizmusfejlesztésre és a közbiztonság javítására.

Az alkalmazott módszertan felhasználja a hazai és külföldi szakértők megállapításait, hazai és külföldi példákat elemmez. A dolgozat készítése folyamán sor került termelői fórum és vásár megszervezésére. Interjút készítettem egy vállalkozóval, összegeztem egy külföldi tanulmányút tapasztalatait és kérdőíves felmérést készítettem.

A programot az emberek, az emberi közösségek részvételével kell és lehet végrehajtani. Éppen ezért, munkám során minden eszközt megragadtam, hogy az itt élők véleményét megismerjem, javaslataikat pedig beépítsem munkámba.

Helyi erőforrások felhasználásával, „Aranykert” program néven, táj rehabilitációs, turisztikai és foglalkoztatási program indulhat.. Ennek kiemelt részei a mezőgazdasági termelés fejlesztése, agrárpiaç, a helyi termékek piacnövelése, agroturizmus fejlesztése. Szükséges a tulajdoni viszonyok rendezése.

Az említett módon rekultiválni kell a szőlős területeket, és a mai kor elvárásainak megfelelő technológiával újjá kell éleszteni a szőlő-, gyümölcs- és kertkultúrát. Az egész program koordinálására, létre kell hozni a Helyi Termelők Szövetségét. Heti egy alkalommal helyi termelői piacot kell szervezni. Ezzel párhuzamosan virtuális piacteret is ki kell kialakítani a város honlapján a helyi termékeknek. Hagyományokra épülő fesztivál szervezésével népszerűsíthetők a helyi termékek.

A program minden eleme a helyi termékek eladását segíti. Megvalósításával megoldódhatnak azok értékesítési problémái.

Csökkenhet a munkanélküliség és az elvándorlás. Növekszik a turizmus, jobb minőségű, helyben termelt élelmiszerhez juthatnak a településen élők és az ide látogatók. Élhetőbb szebb környezet alakul ki a térségben. Projekt megvalósítása esetén javulni fog a foglalkoztatottsági mutató, erősödik a versenyképesség, gazdasági diverzifikáció alakul ki. Élhetőbb, szebb környezet jön létre, javul a vidéki élet minősége.

A hagyományok és a vidéki értékek tovább élése, megtartása fokozódik. A közbiztonság javulása, az itt élők biztonság érzetét fogja növelni. A területrendezések, és területek művelésbe vonásával megszűnik az ingatlanok elértéktelenedése. Növekedni fog a vállalkozói kedv. Az egészséges élelmiszerek utáni jogos igény hatására, beindulnak a biotermesztések.

A szőlőtermesztés újraindításával, új távlatok nyílhatnak meg. Bortúrák, borturizmus, gasztroturizmus épülhet ki. A térség fejlődése valódi adottságaiból. hagyományaiból alakulhat ki. **Minden ágazatnak megvannak az előzményei, csirái, ugyanakkor törekedni kell az innovációk minél jelentősebb hasznosítására.**

4.7.A projekt további fejlesztésének lehetőségei

Az általam elkészített program egyes elemei továbbfejleszthetők. Ilyen az elhagyott bányagödrök rekultivációs projektjének elkészítése. Az elhagyott bányákban csónakázási, horgászati és kirándulási lehetőségek rejlenek. Egy részükben tanösvényt is létre lehet hozni, az ottani élővilág bemutatására. Megvizsgálható az energianövények telepítése ezekbe a gödrökbe, pl. energia fű. Ez egy további lépés lenne az önfenntartás irányába, hiszen ezzel csökkenthető az energiafüggőség. Energia növénytermesztésre építve projekt készíthető az energia növény feldolgozására, pellet üzem létesíthető használaton kívüli önkormányzati épületekben.

Elő lehet készíteni a várható termelésnövekedésre való tekintettel a feldolgozó üzemek, egységek létrehozását, aszaló, szárító üzemek, tároló pincék.

ÖSSZEGZÉS

Vidéki településeink, falvaink fenntarthatóságára közvetlen hatással vannak a vidékfejlesztési programok. A fenntartható vidékfejlesztés célja az kell, hogy legyen, hogy a vidéki települések és vidéki gazdaság talpra álljon és képes legyen önmagától fejlődni. A vidék valódi fejlődésének záloga a helyi közösségek aktív részvétele a fejlesztés folyamatában. Ahhoz, hogy a vidék fenntartható legyen, a vidékfejlesztésnek meghatározott célok elérésére kell irányulnia környezeti, társadalmi és gazdasági téren egyaránt. **A vidékfejlesztés nem egy ágazat, sokkal inkább azok összessége, együttes hatása.** Felöleli a mezőgazdaságot, az ipart, a mikro-, kis- és középvállalkozásokat, a vidéki turizmust, a területfejlesztést, az önkormányzati- és szociálpolitikát, nem utolsósorban pedig a humán erőforrások és a közösségek fejlesztése is ide tartozik. **Fő célja a vidéki népesség elvándorlásának megelőzése, a lakosság számára vonzó élet- és munkakörülmények megteremtése a helyi erőforrások átgondolt, integrált és fenntartható hasznosításával, a városi környezetben megszokott szolgáltatások minél nagyobb mértékben elérhetővé tételével.** A vidékfejlesztés további fontos célja a lakosságot arra ösztönözni, **hogy a mezőgazdaságból származó jövedelemforrásokon túl alternatív megélhetési és foglalkoztatási lehetőségeket találjanak,** például a vállalkozásfejlesztési támogatások segítségével. **Fontos felismerni, hogy a vidéki térségek épített, kulturális és természeti értékeinek megóvása és megújítása a vidéki környezetet nem csak az ott élők számára teszi vonzóbbá, hanem a vidéki turizmus és az ehhez társuló kereskedelmi szolgáltatások fejlesztéséhez is hozzájárul.** A sikeres vidékfejlesztés magában hordozza az ágazatok együttműködését, a térségben megvalósítandó fejlesztések egymásra épülését, a helyi vállalkozói, civil, önkormányzati szférák összefogását, és a jövőképpel rendelkező aktív vidéki társadalom kialakulását.

2013 tavaszán részt vettem egy vidékfejlesztési konferencián, Szolnokon, ahol meghallgathattam Németh Sándor professzor úr előadását. A tanár úr előadását az alábbi gondolattal kezdte: *„Tisztelt hölgyeim és uraim, a következő előadás az egy koncepcióról fog szólni, tulajdonképpen minden, ami a fenntarthatósággal kapcsolatos, egy kicsit a kerék újra felfedezéséről szól, az érdekes dolog az, hogy erre valójában szükség is van”*

Dolgozatom készítése során beigazolódtak számomra a professzor úr gondolatai, amikor a kerék újra felfedezéséről szólt. Hiszen többnyire nem új dolgokat kell kitalálni, hanem régi dolgokat újra megtanítani, megreformált változatban. Ha a vidékre a közgazdaságtan szemüvegén át nézünk, akkor a mozgósítható erőforrásokra, az árutermelés lehetőségeire és feltételeire koncentrálnunk.

A vidékfejlesztés egyik nagyon fontos kiinduló pontja, hogy a vidékfejlesztés érdeklődésének középpontjában mindig az emberek, az emberi közösségek vannak.

Munkám elkészítése során ezért éltem azokkal a már felsorolt módszerekkel, amelyeknek segítségével közel kerültem az érintettekhez.. Az így szerzett ismeretek, tapasztalatok alapján készítettem el dolgozatomat.

Munkám során többen is kérdezték **mivel lehet meggyőzni a kételkedő embereket, hogy kezdjenek mezőgazdasági termelést? A válasz egyszerű. Nincs más út!**

Az elmúlt évtizedek arról szóltak, hogy majd az ipar ide fog települni, és egy csapásra megoldódik a térség minden gondja. Esztendőök múltak, de ipar nem jött, vagy ha jött, csak rövid ideig maradt, adót nem fizetett, minimálbérért dolgoztatott, majd néhány hónap múlva megszűnt, esetenként ki sem fizetve az ott dolgozókat.

Az általam kidolgozott program, megvalósítása esetén hosszú távú biztonságot nyújt az itt élőknek. A munkám során felvetődött problémákat kivétel nélkül figyelembe vettem, megoldásukra javaslatot dolgoztam ki.

Munkámban a helyi termékek helyzetét, piacát növeltem. Mivel azonban a helyi termék kölcsönkapcsolatban áll több résszel, összetevővel, így hatással van más részekre is. Ezáltal a helyi terméken kívül fejlődik a turizmus, a falusi vendéglátás, javul a településrész összképe, megszűnik az ingatlanok elértéktelenedése, csökken a munkanélküliség.

A program biztosítja a település felemelkedését, az életkörülmények javítását.

Felhasznált irodalom:

1. Andorka Rudolf: *Gazdasági, társadalmi változások és problémák a mai magyar falvakban*, Budapest, 1999, Agroinform kiadóház
2. Buday-Sántha: *Agrárpolitika, vidékpolitika. A magyar gazdaság és az Európai Unió*, Budapest-Pécs, 2001, Dialóg Campus Kiadó
3. Dorgai László: *Az agrárgazdaság helyzete és szerepe a vidékfejlesztésben*, Budapest, 1999, MTA Agrártudományok osztálya,
4. Földvári Hírlap , *Tiszaföldvár Város Önkormányzatának havilapja* – 2013, április, címlap
5. Holló Mária: *Falusi turizmus, mint a multifunkciós mezőgazdaság egyik lehetősége*, Budapest, 2001, Kertgazdaság, 33. évf. 2. sz. 47-52. o.
6. <http://www.agroinform.com/aktualis/-Latvany-palinkafozde-Tiszafoldvaron/2013.05.27/>
7. <http://www.tiszafoldvar.lap.hu/2013.08.04.>
8. <http://www.ingatlanet.hu/statisztika/Tiszafoldvar> , 2013.09.19.
9. http://www.orszagoshelyitermek.hu/helyi_termek, 2013.07.01.
10. <http://www://videkstrategia.kormany.hu>, 2013.09.22.
11. Kajner Péter: *Gazda(g)ságunk újrafelfedezése. Helyi erőforrásokra támaszkodó vidéki gazdaságfejlesztés*, 2006, L' Harmattan Könyvkiadó
12. Kálmán Éva - *Tiszaföldvár területhasználat változása az I. katonai felméréstől napjainkig*. Szegedi Egyetem Diplomamunka, 2001, kézirat,
13. Kelemen Éva - Pató Mária – Szlankó István (szerk.) *Tiszaföldvár , Fejezetek a város történetéből*, Tiszaföldvár, 2002, Tiszazugi Földrajzi Múzeum,
14. Kocsis Anikó(szerk.) *Gondolatok az ökológikus vidékfejlesztésről*, Budapest, 2001, Agroinform Kiadóház
15. Kovács Dezső(szerk.) *Falusi vendéglátás Magyarországon*, Budapest, 2003. Agroinform Kiadóház
16. Madarász Imre, *Mezőgazdaság és vidékfejlesztés*, Mezőtúr , 2004, Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Kar
17. Nábrádi András – Pupos Tibor – Takácsné György Katalin (szerk.) , *Üzemtan I.-II.* , Debrecen , 2007, Debreceni Egyetem Agrár – és Műszaki Tudományok Centruma
18. Novák László (szerk.), *Jász-Nagykun-Szolnok megye kézikönyve*, Szolnok, 1998,
19. Pető K.- Nagy G. : *Videkfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon*. II. Alföldi Tudományos Tájégzdálkodási Napok, 1999, Mezőtúr, 45.-51.
20. Sáriné Csajka Edina: *A direkt és az online marketing lehetőségei a vidéki térségekben*. Kaposvár, 2005, XIX. sz. 115-128.o
21. Scheftsik György (szerk.) , *Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye múltja és jelene*, Pécs, 1935, Kalotai László
22. Soós Imre: *A jobbágyföld helyzete a szolnoki Tiszatájon, 1711-1770*. Szolnok, 1958
23. Új Néplap ,*Jász-Nagykun-Szolnok Megyei napilap*, 2013.április. 23. p.2.
24. Vida Csaba(szerk.)*Projektmenedzsment alapvetés*, Pécs,2000. Pécsi Tudományegyetem Pollock Mihály Műszaki Főiskolai Kar
25. Simon Béla (szerk.) *Szülföldem, a Jászkunság ,Jász-Nagykun-Szolnok megye településeinek története* , Szolnok, 1992,Axel Springer – Magyarország Kiadói Kft
26. Sipos Jánosné: *Agroturizmus , ökoturizmus Európában*, 2000, Biokultúra. XI. évf. 2. szám. 8-9. o.
27. Tiszaföldvári Földrajzi Múzeum adattára